ੴ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਬੇਅੰਤ ਲੀਲਾ

ਲੇਖਕ :
ਮਾਸਟਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਰਾਣੀਆਂ (ਸਿਰਸਾ)
(ਹੋਲਾ ਮੱਹਲਾ : ੧੯ ਤੋਂ ੨੨ ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ ੨੦੩੬)
੧ ਤੋਂ ੫ ਮਾਰਚ ੧੯੮੦ ਈ:

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library

Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library has been created with the approval and personal blessings of Sri Satguru Uday Singh Ji. You can easily access the wealth of teaching, learning and research materials on Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library online, which until now have only been available to a handful of scholars and researchers.

This new Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-library allows school children, students, researchers and armchair scholars anywhere in the world at any time to study and learn from the original documents.

As well as opening access to our historical pieces of world heritage, digitisation ensures the long-term protection and conservation of these fragile treasures. This is a significant milestone in the development of the Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library, but it is just a first step on a long road.

Please join with us in this remarkable transformation of the Library. You can share your books, magazines, pamphlets, photos, music, videos etc. This will ensure they are preserved for generations to come. Each item will be fully acknowledged.

To continue this work, we need your help

Your generous contribution and help will ensure that an ever-growing number of the Library's collections are conserved and digitised, and are made available to students, scholars, and readers the world over. The Sri Satguru Jagjit Singh Ji E-Library collection is growing day by day and some rare and priceless books/magazines/manuscripts and other items have already been digitised.

We would like to thank all the contributors who have kindly provided items from their collections. This is appreciated by us now and many readers in the future.

Contact Details

For further information - please contact

Email: NamdhariElibrary@gmail.com

ੴ
ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਬੇਅੰਤ ਲੀਲਾ

ਲੇਖਕ :
ਮਾਸਟਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਰਾਣੀਆਂ (ਸਿਰਸਾ)
(ਹੋਲਾ ਮੱਹਲਾ : ੧੮ ਤੋਂ ੨੨ ਫੱਗਣ ਸੰਮਤ ੨੦੩੬)
੧ ਤੋਂ ੫ ਮਾਰਚ ੧੯੮੦ ਈ:

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ੧੧੮੦

ਮੁੱਲ ੩ ਰੁਪਏ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ
ਰਾਣੀਆਂ (ਸਿਰਸਾਂ)

ਛਾਪਕ :
ਨਾਮਧਾਰੀ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼
ਲਾਡੋਵਾਲੀ ਰੋਡ
ਜਲੰਧਰ ।

ਪਛਾਣ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮਾਸਟਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੇ ਜਾਣੇ ਪਹਿਚਾਣੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਗੁਰਸਿਖ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਅਗੇ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖਕੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਇਸ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਅਕੀਦਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਲੀਲਾ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁ ਝਲਕਾਰੇ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਸਕ 'ਵਰਿਆਮ' ਵਲੋਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਕਢਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ ਲਿਖਤ ਇਕ ਪੁਸਤਕਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਅੰਤਮ ਤੋਰ ਤੇ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਕੋਈ ਲਿਖਤ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤਿੱਤਵ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਧ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕਾਰਜ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਵਿਧਾਤਾ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਸੀਮ ਹੈ।

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਵਲੋਂ "ਬੇਅੰਤ ਲੀਲਾ" ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਲੀਲਾ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਦੇ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਗਾਧ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਰਾਣੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਪਿਰਤ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਇਹ ਚੰਗੀ ਪੁਸਤਕ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਉਥੇ ਰਾਣੀਆਂ ਨਗਰ ਦੇ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵੀ ਸਦਾ ਲਈ ਸਾਂਭੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ ਪਿਰਤ ਨੂੰ ਅਗੇ ਤੋਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਮੇਲੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸਮਾਰਕ ਜਾਂ ਘਟੋ ਘਟ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਆਸ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਲੀ ਦਾ ਪਾਠਕ ਸੁਆਗਤ ਕਰਣਗੇ।

੨੮—੨—੧੯੮੦
ਮਾਸਕ ਵਰਿਆਮ
ਜਲੰਧਰ

ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰਧਾਨ
ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਿਦਿਅਕ ਜੱਥਾ।

ਪਉੜੀ (ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਮ. ੪)

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿਹੁ ਸਾਧ ਜਨ, ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ॥
ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਹੁ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ, ਜਿਨਿ ਜਗੰਨਾਥੁ ਜਗਦੀਸ ਜਪਾਇਆ ॥
ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਖਹੁ ਇਕ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ, ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਕਾ ਹਰਿ ਪੰਥੁ ਬਤਾਇਆ ॥
ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸਭ ਪਗੀ ਪਵਹੁ, ਜਿਨਿ ਮੋਹ ਅੰਧੇਰੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥
ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਹੁ ਸਭਿ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਲਹਾਇਆ ॥ ੩॥

ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ

ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼
ਸੀ ਸਤਿ ਗੁਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਾਇ

ਬੇਅੰਤ-ਲੀਲਾ

ਸਾਦਗੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ, ਪਵਿਤਰਤਾ ਦੇ ਮੁਜਸਮੇ, ਮਿਠਾਸ ਦੇ ਸੋਮੇ, ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਸਾਗਰ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪੈਗੰਬਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਸੁਮੇਰ, ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੇ ਬਸਤਰ ਪਹਿਨੇ, ਗਲੇ ਸਵੇਤ ਮਾਲਾ ਸਹਿਤ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਦੇ ਹੰਸੂ ਹੰਸੂ ਕਰਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਜਦ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਝਰਨਾਟਾਂ ਛਿੜ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਦਿਲ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਗਵਾਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਸੀ ਖੰਭ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਕਾਣਾਂ ਨਾਲ ਕਲੀਆਂ ਟਹਿਕ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਹਨ ਲਖਾਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮ੍ਰਾਟ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ੮ ਮਘਰ ੧੯੭੮ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਤਾ ਭੂਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਹੋਇਆ।

ਬਾਲ ਕਾਲ :—ਮਾਤਾ ਭੂਪਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਉਪ੍ਰੰਤ ਛੋਟੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹੇ। ਭਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਿਹਰਾਂ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹਿਰਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਮਾਹ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਸੇਵਕਾਂ ਹੱਥ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਨਿਗਰਾਨਾਂ ਹਥੋਂ ਅਤੀ ਕਰੜਾਈ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਣਾ ਪਇਆ। ਮਗਰ ਇਹ ਸਦਾ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਜ਼ੁਮੇਂਵਾਰੀਆਂ ਆਉਣੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਜ਼ੁਮੇਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰੀ ਭਾਰੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕੌੜਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾ ਆਖਿਆ।

ਮੁਢਲੀ ਪੜ੍ਹਾਈ :—ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਬੋਧ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਨੇ ਆਪ ਕਰਵਾਇਆ ਮਗਰ ਪੱਟੀ ਤੇ ਲਿਖਣ ਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ, ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ, ਦੁਹਤਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਈ। ਪੋਥੀ ਪਾਠ ਪੰਡਿਤ ਸੰਤ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਕਰਾਇਆ। ਫੇਰ ਬਸ ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਹੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠੀ ਬਣ ਗਏ। ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਿਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਿਦਿ-ਆਲੇ, ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਬਚਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਪਾਠ ਸੁਣਦੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਅਗੇ ਹੀ ਪਾਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਪੰਡਿਤ ਰਾਜਿੰਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਰ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਵੀ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਪੰਛੀ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਹਨ। ਅਰੰਭਕ ਗਾਇਨ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਊਦੇ ਖਾਂ ਤੇ ਭਾਈ ਤਾਬੇ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਕਲਾ ਸਿਖਲਾਈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੰ: ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਸ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਰਾਏ ਸਰ ਤੇ ਮਹਿਤਾ ਭੋਲਾ ਨਾਥ ਨੇ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਸਦਾ ਮੁਹਰਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ।

ਖੇਡ ਸ਼ੌਕ :—ਖੇਡ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਦੁਬਲਾ ਤੇ ਪਤਲਾ ਹੈ, ਮਗਰ ਫੁਰਤੀ ਲੋਹੜੇ ਦੀ ਹੈ। ਗਤਕੇ ਬਾਜ਼ੀ, ਕੁਸ਼ਤੀ, ਤੈਰਾਕੀ, ਫੁਟਬਾਲ ਖੇਡਣਾ ਤੇ ਗੋਲਾ ਸੁਟਣ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਸਾਈਕਲ ਸਵਾਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਤੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਹਨ। ਗਤਕੇਬਾਜ਼ੀ ਤੇ ਕੁਸ਼ਤੀ ਦੇ ਹੱਥ ਉਸਤਾਦ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਸਿਖਾਏ। ਮੁੜ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਿਆੜ ਤੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੱਕ ਆ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ, ਤੇ ਚੂਨੀ ਲਾਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੀਏ

ਸਨ। ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ, ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਵਾਲੀ ਫੁਰਤੀ ਸੀ। ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਕੱਕੜ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਿਆਣੀਆ ਬੜੀ ਆਕੜ ਨਾਲ ਥਾਪੀ ਮਾਰ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਵੜਿਆ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਐਸਾ ਧੋਬੀ ਪਟੜਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਵਾਨ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਸ਼ਾਨ ਚਿਤ ਗਿਰਾਇਆ ਤੇ ਕਈ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਲਵਾਈਆਂ। ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਥਿਆ ਤੈਰਨ ਸਬੰਧੀ ਇਉਂ ਸੁਣਾਈ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹਿਰ ਵਿਚੋਂ ਤਰਦਾ ਤਰਦਾ ਦੂਜੇ ਕੰਢੇ ਲਾਗੇ ਪੁਜਾ ਖਲਾ ਸਾਂ, ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵਾਜ ਮਾਰ ਆਖਿਆ ਕਾਨਿਆਂ! ਜਾਣਾ ਨ ਪਾਈ। ਮੈਂ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੰਢੇ ਲਾਗੇ ਪੁਜਾ ਖਲਾ ਹਾਂ, ਲਲਕਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ ਵਾਂਗੂ ਪਾਣੀ ਚੀਰਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਆ ਸਵਾਰ ਹੋਏ।" ਇਹ ਨਹਿਰ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿਚ ਸਦਾ ਸਿੱਧਾ ਤੁਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਵਿੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣ ਦਿੰਦੇ। ਸੌਦਾਗਰ ਸਿੰਘ ਰੋਪੜ ਜਾ ਕੇ ੪੦ ਫੁਟ ਉਚੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਤਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਬ ਨੂੰ ਕਟਵਾ ਚਾਲੀ ਫੁਟ ਦਾ ਤਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਹਿਆ। ਬਾਕੀ ਸਾਥੀ ਦਿਲ ਛਡ ਗਏ। ਪਰ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਸੋਧ ਅੰਬ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਤੇ ਘੜਮ ਕਰਕੇ ਛਾਲ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਮਾਰੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ, ਕੁੰਦਨ ਸਿੰਘ ਨਕਈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹਮਜੋਲੀਆਂ ਵੀ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਜਲ-ਕਰੀੜਾ ਕਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚਾਉ ਮੁਢ ਤੋਂ ਹੀ ਰਹਿਆ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਗਿਲਤੀ ਮਾਰ ਗੜਵਾ ਲੈ ਖੂਹ ਤੇ ਚਲਾ ਜਾਣਾ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਗ ਪੈਣਾ। ਬਾਲ-ਸਖਾਈ ਖਿੜ ਖੜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕਦੇ ਵਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ। ਮਸਤਕ ਗੁਲਾਬਾਂ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਟਹਿਕਦਾ।

ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ—

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਬਾਣੀ, ਭਜਨ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ

ਹੈ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਿਚਾਲੇ ਜਾਗ ਸ਼ੌਚ ਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਫਾਰਗ ਹੋ ਦਾਤਨ, ਉਪਰੰਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਸਿਮਰਣ ਵਿਚ ਲੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਸਫਰ ਹੋਵੇ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਆਪ ਦੀ ਪਰਬਲ ਇਛਾ ਹੈ ਕਿ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣੀ ਪਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮਾਲੋ ਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨੇਰੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਲਟ ਲਟ ਰੁਸ਼ਨਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਆਪ ਕਰਨੀ ਤੇ ਕਹਿਣੀ ਦੇ ਸੂਰੇ ਹਨ। ਜੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੌਜ ਵਿਚ ਜਦ ਦਿਲ ਰੁਬਾ ਜਾਂ ਤਾਉਸ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਤੇ ਕੋਮਲ ਪੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਫੇਰਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਪਤਾਲ ਵਜੱਦ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨੁਖ ਬੌਂਦਲਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਹਨ। ਭੌਤਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਮਗਰ ਈਰਖਾ ਤੇ ਸਾੜੇ ਦੇ ਭੰਬੂਕੇ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਧੁਆਂਖ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਮਨ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਇਸ ਕਲਾ, ਕਲੇਸ਼ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਭੁਲੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਲਿਆਉਣ ਹਿਤ ਉਸ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਦਾਤਾਰ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪਲਾ ਫੜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ—

ਜਿਸ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਸੋਈ ਵਡ ਰਾਜਾ।
ਜਿਸ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਤਿਸ ਪੂਰੇ ਕਾਜਾ।
ਜਿਸ ਕਾਮ ਰਿਦੇ ਸੋ ਕੋਟ ਧਨ ਪਾਏ।
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਨਮ ਬਿਰਥਾ ਜਾਏ।

ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਜ਼ਮੂਦਾ ਨੁਸਖੇ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਾਰਗਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕਿ—

ਕਲਿ ਤਾਤੀ ਠਾਢਾ ਹਰਿ ਨਾਉ । ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਦਾ ਗੁਣ ਗਾਉ ।

ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਘੋਰ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਤਪਤ ਹਿਰਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹਨੂੰ ਅਚੂਕ ਔਸ਼ਧੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਗਏ ਹਨ ।

'ਆਤਸ਼ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇਆ ।'

ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਸੜਦੇ ਭੁਜਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਣ ਖਾਤਰ ਇਸ 'ਖੁਨਕ ਨਾਮ' ਦੀ ਪੁੜੀ ਨਾਲ ਜਨਮ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਤੇਈਏ ਨੂੰ ਕਟਣ ਦੇ ਇਛਕ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਮਨੁਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਧੁਰਾ ਹੈ । ਆਪ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਸਵਾਰਥੀ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਚੰਗੇ ਧਰਮ ਦੀ ਠੀਕ ਵਿਆਖਿਆ ਇੰਝ ਕੀਤੀ ਹੈ :—

ਸਰਬ ਧਰਮ ਮਹਿ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ, ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਜਪਿ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ।

ਇਹ ਟੱਟਕਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਰਲ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ । ਧਰਮ ਉਹ ਹੀ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ।

ਆਪ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਧਰਮ ਸਮੇਲਨ ਦਿੱਲੀ ਸੰਨ ੧੯੭੩ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਅਵਸਰ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਬੁਧੀ ਜੀਵਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਤੇ ਧਰਮ ਹਿਤੈਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਸਲ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਰਖੇ । ਆਪਣਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਰੰਭ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਭ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ । ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਬਾਣੀ ਇਉਂ ਕਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ :—

ਸਭਿ ਮੈਂ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ ।
ਤਿਸਦੈ ਚਾਨਣ ਸਭ ਮੈਹਿ ਚਾਨਣ ਹੋਇ ।
ਗੁਰ ਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁੰਝਲ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਪ੍ਰਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ। ਮਨੁਖ, ਪਸ਼ੂ, ਸੱਪ ਠੂੰਹੇ ਆਦਿ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਨਾ ਕਮਾਉ; ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦਿਉ; ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਹੂ ਨਾ ਵੀਟੋ, ਸਭ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਪਛਾਣੋ। ਆਪਣੇ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਮੋਮਨ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਭ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਲਿਆ।

ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਬਿੰਦੇ ਬ੍ਰਹਮੁ ।
ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮ ਕਮਾਵੈ ਕਰਮੁ ।
ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਰਖੈ ਧਰਮ।
ਬੰਧਨ ਤੋੜੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤੁ ।
ਸੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੂਜਣ ਜੁਗਤੁ।

ਮੁਸਲਮਾਨ :—

ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੋਮ ਦਿਲ ਹੋਵੈ ।
ਅੰਤਰ ਕੀ ਮਲੁ ਦਿਲ ਤੇ ਧੋਵੈ।
ਦੁਨੀਆਂ ਰੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੇ।
ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਪਾਟੁ ਘਿਉਪਾਕ ਹਰਾ।

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਾਰਯ ਕਰਮ ਕੋਈ ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜਦ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ ਬਣਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਗੇ।

ਗਊਆਂ ਦੀ ਉੱਨਤੀ—

ਹਰ ਕੂਕਾ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ, ਗਊ ਗ਼ਰੀਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੋ। ਧਰਤੀ ਤੇ ਧਰਮ ਵਰਤਾਓ । ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਦੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸ ਕਰੋ । ਆਪ ਕੇਵਲ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾਲ-ਮਾਰੇ ਬਾਗੜ

ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਤੇ ਭੁਖਿਆਂ ਨੰਗਿਆਂ ਲਈ ਅਤੁਟ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ।

ਗਊਆਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਫਾਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਹਰ ਨਸਲ ਦੀ ਗਊ ਨੂੰ ਲਿਆ ਸਾਂਭਿਆ ਤਾਂਕਿ ਗਊਆਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਮਿਲੇ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਮਕਾਣ ਲਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਸੋਚੇ ਹਨ ।

ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨੇ ਸੰਨ ੧੯੬੪ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਲਕਤੇ ਭੇਜ ਕੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੰਡਮ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਬੁਚੜ-ਖਾਨੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗਏ । ਦੋ ਵੰਗਨਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਊਆਂ ਲਿਆਕੇ ਲੋੜ-ਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖੀਆਂ । ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਊਆਂ ਵੀ ੧੪-੧੪ ਸੇਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੁੱਧ ਦਿੱਤਾ ! ਗਊਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਫਲ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਝੰਗੋ ਹਰਿਆਣਾ ਨਸਲ ਦੀ ਗਊ ੬੪ ਪਾਉਂਡ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਦੁੱਧ, ਤੇ ਨੌਲਖੀ ੭੪ ਪੌਂਡ ਦੁੱਧ ਦੇ ਕੇ ਭਾਰਤ ਭਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਆਈਆਂ । ਆਪ ਨੂੰ ਗੋਪਾਲ ਰਤਨ ਦੇ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ।

ਵਿਸ਼ਵ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜਤਨ—

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੯੧੪ ਬ੍ਰਿਕਮੀ ੧੮੫੭ ਈ: ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਚਿੱਟਾ ਝੰਡਾ ਖੜਾ ਕਰ ਸਭ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਖਾਰੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁਟਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਇਆ । ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਰ ਚਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਉਸ ਪੈਗਾਮ ਨੂੰ ਘਰ-ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦੇ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਾਮਰਾਜ ਹੋਵੇ; ਸਭ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਿਆਂ ਮਿਲੇ; ਡਿਗਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ । ਕੂਕੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਲਗੇ । ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟੇ ਜਾਣ; ਕਾਲੇ ਗੋਰੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਮੁਕ ਜਾਵੇ; ਕੋਈ ਦੁਖੀਆਂ ਨ ਰਹੇ; ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਅਮਨ ਦੇ ਸ਼ਾਦਿਆਨੇ ਵਜਣ ।

ਸੰਨ ੧੯੬੫ ਵਿਚ ਹੈਲ ਸਿੰਕੀ ਵਿਚ ਅਮਨ ਹਿਤੈਸੀਆਂ ਇਕ ਮਿਲਣੀ

ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਅਮਨ ਦੇ ਕਾਜ਼ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪਕੇਰਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢ ਉੱਥੇ ਉਚੇਚੇ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂਕਿ ਅਮਨ ਜੁਝਾਰਾਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਹੋਣ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਅਮਨ ਕੌਂਸਿਲ ਦੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਮਨ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਅਮਨ ਕੌਂਸ਼ਲ ਨਾਲ ਵੀ ਪੀਡਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਵਯੁਵਕਾਂ ਦਾ ਸੰਮੇਲਨ ਹਰ ਸਮੇਂ ਅਮਨ ਸੰਗ੍ਰਾਮੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਮਨ ਸਨੇਹੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰਨ ਕਰਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਤਕੜੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪਦਾ ਘਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਸਜਣ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਅਮਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਈ ਆਲੋਚਕਾ ਨੂੰ ਟਪਲਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਬਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮਿਉਨਿਜ਼ਮ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਆਪ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੋਵੇ ਕੀ ਮੈਂ ਉਸਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਵਾਂ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਹਿਤ ਬਾਲਟੀ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਵੀ ਅਮਨ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਚਲਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਵੀਤਨਾਮ ਦੀ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਖੂਨੀ ਹੋਲੀ ਬੰਦ ਕਰਾਉਣ ਹਿਤ ਅਮਨ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਅਣਥਕ ਯਤਨ ਕੀਤੇ।

ਸ਼ਾਕਾਹਾਰ —

ਆਪ ਦੀ ਅਮਨ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਹਰ ਮਰਹਲੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਟੁਰਦਿਆਂ ਵੀ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਅਮਨ ਹਿਤ ਨਿਰਾਲੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਹੈ। ਆਪ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਧਾਰਨੀ ਹਨ ਕਿ ਸਚੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਮਨ ਤਦੋਂ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਅਮਨ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਨ ਤਦ ਤੱਕ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤੱਕ ਵਿਹਾਰ ਠੀਕ ਨ ਹੋਵੇ। ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਸੁਧਤਾ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਪਵਿਤਰ ਹੋਣ, ਵਿਚਾਰ ਪਵਿਤਰ ਤਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਆਹਾਰ ਸੁਧ

ਤੇ ਪਵਿਤਰ ਹੋਵੇ । ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਕੁਮਾਈ ਤੇ ਡਾਕਾ ਨ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇ ।

ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਨ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਸਭ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਜਨਨੀ ਹੈ । ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਸਭ ਉਪਦਰਾਂ ਦੀ ਨਾਨੀ ਹੈ । ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਵੈਜੀਟੇਰੀਅਨ ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਰਚਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਾਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਮਾਸ ਨ ਖਾਓ, ਸ਼ਰਾਬ ਨ ਪੀਉ, ਬੀੜੀ, ਸਿਗਰਟ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੋ ।

ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ੧੯੭੧ ਵਿਚ ਹਾਲੈਂਡ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਸਮੇਲਨ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ । ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਸਨੇਹੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਲਨ ਨੂੰ ਟੈਲੀਵੀਜਨ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਸਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਬੁਤ ਘਾੜੇ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਅਲੌਕਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਤਰਸਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਠੰਢ ਪਾਈ । ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ: ਲਾਟੋ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਤਨ ਮਨ ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ । ੧੯੭੪ ਵਿਚ ਉਤਰੀ ਆਇਰਲੈਂਡ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ ਬਸੇਰਾ ਕਰ ਉਸਦਾ ਗ੍ਰਿਹ ਪਵਿਤਰ ਕੀਤਾ । ਇਸੇ ਸਾਲ ਲੀਡਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਕਾ ਹਾਰੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਖੇ ਨਿਮੰਰਤਨ ਪੁਜਾ । ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਥੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਭਾਗ ਸ਼ੀਲ ਸਮਝਿਆ । ੧੯੭੩ ਵਿਚ ਲੰਕਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰ ਸਮੇਲਨਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਗਿਆ ਬਖਸ਼ੀ । ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ੧੯੭੫ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲਿਆ ।

ਜਦ ਇਹ ਕਾਨਫਰੰਸ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤਾਂ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਸੋਂਪਿਆਂ ਗਇਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਥੇ ਜਾਕੇ ਜੀਵ ਰਖਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ । ੧੯੬੪ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਯੂ. ਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਸਮੇਂ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਤਾਂ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ ਮਗਰ ਇਕ ਤਾਰ ਰਾਹੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਿਆਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਮੰਦਰ ਕਾਇਮ ਹੋ ਰਹਿਆ ਹੈ । ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇਛਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ

ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਵ ਲੂਤ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ ਬੁਧੀ ਤਿਆਗ ਦੇਵ ਵਾਸਤੇ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ।'

ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰੰਪਰਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਦਸ ਸਾਲ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੯੫੭ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਭੋਜਨ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦਿਆਂ ੧੯੬੭ ਤੇ ੧੯੭੭ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ਾਕਾਹਾਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ।

ਪੂਰਬੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਹਿਤ ਉਪ੍ਰਾਲਾ—

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਭਿਅਤਾ ਕਾਇਮ ਰਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਦਾ ਉਹ ਕੌਮਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੀ ਸਭਿਅਤਾ ਤੇ ਪਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਾ: ਮਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਨੇ ਇਕ ਥਾਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :—

ਹਮ ਮਸ਼ਰਕ ਕੇ ਮਸਕੀਨੋ ਕਾ
ਦਿਲ ਮਗਰਬ ਮੇ ਜਾ ਅਟਕਾ ਹੈ।

ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਹਾਂਗਾ ਅਟਕਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਗਰਬਾ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਪ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਦੌੜ ਇਵੇਂ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਭਾਰਤ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਭਾਰਤ ਰਸਾਤਲ ਦੇ ਟੋਏ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿਗੇਗਾ। ਚਰਿਤਰ ਹੀਨਤਾ ਛਾ ਜਾਵੇਗੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਮੰਦੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਰੋਕ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਹਰ ਵੇਲੇ ਤਤਪਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿਨਮਾ ਸਭ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ ! ਆਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨੰਗੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਨਾ ਲਟਕਾਓ, ਭੈੜੇ ਨਾਵਲ ਤੇ ਨਾਟਕਾਂ ਤੇ ਸਮਾਂ ਧਨ, ਤੇ ਸਵਾਸਥ ਬਰਬਾਦ ਨ ਕਰੋ, ਘਰਾਂ ਦੀਆ ਦੀਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਚਿਤਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ,

ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ, ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਬਨਣ। ਮਾਈਆਂ ਭਾਗੋ, ਲਛਮੀ ਬਾਈ, ਸੀਤਾ, ਸਵਿਤਰੀ, ਇੰਦ ਕੌਰ ਤੇ ਹੁਕਮੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਪੁਸਤਕ ਚੰਗਾ ਸਾਥੀ ਹੈ, ਜੇ "ਪੁਸਤਕ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਜੇ ਪੁਸਤਕ ਚੋਰ, ਡਾਕੂ, ਵਿਭਚਾਰੀ ਬੇਈਮਾਨ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦਸੇ ਤਾਂ ਉਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਥਾਂ ਚੁਲ੍ਹਾ ਹੈ।"

ਕੋਕਾ ਕੌਲਾ ਆਦਿ ਵਿਵਰਜਿਤ—

ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇਛਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗ਼ਭਰੂ ਸੁਹਣੇ, ਸੁਣੱਖੇ, ਸਡੌਲ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਹਰਿਆਂ ਤੇ ਰਬੀ ਜਲਾਲ ਹੋਵੇ।

ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ, ਫੈਂਟਾ ਆਦਿ ਬਨੌਟੀ ਜਲ ਤੇ ਹੋਰ ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਖੂਹ ਅਥਵਾ ਨਦੀ ਦਾ ਸਾਫ ਜਲ ਵਰਤਨ, ਸਾਦਾ ਖਾਣ, ਸਾਦਾ ਪਹਿਨਣ ਨਰਕੀ ਭੱਠੀਆਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਸੜਨ ਤੋਂ ਬਚਨ।

ਸਾਦੇ ਤੇ ਸਸਤੇ ਵਿਆਹ—

ਸਰਮੱਦ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਵਲੀ ਅੱਲਾ ਵਸਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹਨ, ਮਗਰ ਸੈਰ ਸਪਾਟੇ ਅਰਸ਼ਾਂ ਕੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਵਸਦੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਦਾਰਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੇ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਤਾਂ ਵਲੀ ਅੱਲਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਦੇ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਜੜੋਂ ਉਖੇੜਨ ਤਕ ਪੁਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰ ਆਪ ਵੀ ਦੁਖ ਨਾਲ ਲਪੇਟੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਆਹ ਇਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਪਰ ਖਰਚੀਲੀਆਂ ਤੇ ਕੌੜੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਰਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾ ਬਣ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਤੁਰਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਘਾਟ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਜਿਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸਬੰਧ ਨੇ ਖਿੜੇ ਮਥੇ ਰਖਣੇ ਹਨ। ਛਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਅਰੋਗ ਉਭਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਚਾਵਾਂ ਤੇ ਮਲਾਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਸੁਆਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹਉਕਿਆਂ ਨੇ ਮਲ ਲਈ ਹੈ। ਉਦਾਸੀ ਛਾਉਣੀ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਹੈ, ਪੀੜਾਂ ਨੇ ਡੇਰੇ ਲਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਖੇੜੇ ਭਰੇ

ਜੀਵਨ ਦੀ ਜਾਚ ਸਿਖਾਉਣ ਹਿਤ ਸੰਨ ੧੯੬੯ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਲੀ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸਮੇਲਨ ਸਮੇਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਣ ਕਰਵਾਏ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਜ ਨਹੀਂ ਲੈਣਗੇ। ਬਰਾਤਾਂ ਮਿਲਣੀਆਂ, ਛੁਹਾਰਿਆਂ ਠਾਕੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣਗੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿਆ, ਨੱਕ ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨੱਕ ਦਮ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨੱਕ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਉ, ਨੱਕ ਨੱਕ ਦੀ ਥਾਂ ਰਹੇ, ਫਿਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦਾ, ਕੁੜਮ ਕੁੜਮੇਟਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਜਾਣੋ। ਤੇ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਮਾਸ ਦੇ ਟੁਕੜੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰੋ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਊਪੁਣੇ ਦੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਾਓ; ਸਾਦਾ ਤੇ ਸਵੱਛ ਵਸਤਰ ਪਹਿਨਾਉ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਗਤੀ ਦੀ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਕਰੋ। ਐਵੇਂ ਰੋਲਡ ਗੋਲਦ ਤੇ ਮੁਲੱਮੇ ਦੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਦਬੀ ਜਾਓ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਾਣੀ, ਗੁਰਮੁਖੀ ਰਹਿਣੀ, ਬਹਿਨੀ, ਨਾਲ ਸਤਿਜੁਗੀ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਓ।

ਬੀਬੀ ਪਵਨਜੀਤ ਕੌਰ ਸਪੁਤਨੀ ਸ. ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਗਰ ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵਿਹਾਰ ਕਾਰਣ ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ ਗਏ ਸਨ। ਉਥੇ ਗਲੀਂ ਬਾਤੀਂ ਵਿਆਹ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਕਿਸੇ ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਈ ਭੁੱਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਬੰਧੀ ਵਿਖਾਵੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਘੋਟੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਵੇਖੋ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ"। ਪਰ ਬੀਬੀ ਪਵਨਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭਦੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਕਜਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਤੋੜਦੇ ਹਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਡੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ।" ਇਹਨਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਲਖਨਊ ਬਸ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬੈਠਿਆਂ ਅੱਖ ਲਗ ਗਈ। ਅੱਖ ਦੇ ਲਗਣ ਨਾਲ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖਿਆ। ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਸੜਕ ਤੇ ਨੰਗੀ ਲੇਟੀ ਪਈ ਹੈ, ਕੁਝ ਮਰਦ ਉਸ ਦੇ ਨੰਗੇਜ ਨੂੰ ਵੇਖ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਹਗੀਰ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ,

ਪਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, 'ਬੀਬੀ ਜਥੇਦਾਰਨੀਏ! ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਨੰਗੀ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਇਹ ਮਰਦ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਮੈਂ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚਲਾਈ ਵਿਆਹ ਸੰਬੰਧੀ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਢਿਲ ਵੇਖਕੇ ਕਿਤਨੀ ਲੱਜਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਦਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।'

ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ—

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਅਜਕਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਤੀ ਤੇ ਕੁਝ ਉਂਘਲਾ ਰਹੀ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਵਿਚ ਜੁਟ ਗਏ ਹਨ, ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਕਲਾ ਕੁਝ ਘਰਾਨਿਆਂ ਤੋਂ ਅਗੇ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਹ ਕਲਾ ਜੱਟਾਂ, ਅਰੋੜਿਆਂ, ਤਰਖਾਣਾਂ, ਸੁਨਿਆਰਿਆਂ ਤੇ ਘੁਮਿਆਰਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਜਰਾ ਪਸਾਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਰ ਸਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਤੀ ਵਿਚੋਂ 'ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸੰਗੀਤ ਸਮੇਲਨ' ੧੯੭੩ ਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਤਾਦ ਵਲੈਤ ਖਾਨ, ਉਸਤਾਦ ਅਮਜਦ ਅਲੀ, ਪੰਡਤ ਕਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਪੰਡਤ ਸ਼ਾਮਤਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਪੰਡਿਤ ਰਾਮ ਨਰਾਇਣ, ਪੰਡਤ ਭੀਮ ਸੈਨ ਜੋਸ਼ੀ, ਪੰਡਤ ਕੁਮਾਰ ਗੰਧਰਵ ਨਾਮਵਰ ਕਲਾਂਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮੰਤਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਆਰਾਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਅਜ ਕਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦਿਲੀ, ਜੰਮੂ, ਜਲੰਧਰ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਕੇਂਦਰ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸ: ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਸੇਠ ਹਜ਼ੂਰ ਸਿੰਘ 'ਚੰਦਰ ਹਾਂਸ' ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਦਵਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਣਹਾਰ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੋਟੀ ਦੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬਨਾਰਸ, ਬੰਬਈ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਖਸ਼ਾ ਦਿਲਵਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਬਚਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ੪੦੦ ਸਾਲਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਰਾਤ ਦੇ ੧੨ ਵਜੇ ਦੇ ਲਗਪਗ ਸੰਗੀਤ ਅੰਰਭਿਆ ਤਾਂ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸੁੱਤੇ ਵੀ ਜਾਗ ਪਏ । ਹੁਣ ੧੯੭੯ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਬਾਲ ਦਿਵਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਸਭ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ । ਸ੍ਰੀ ਹਾਥੀ ਸਾਹਿਬ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਇਨਾਮ ਦੇਂਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਮਾ ਕੀਤੀ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਮਿਤ ਪਾਠ

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਪ੍ਰੰਤ ੧੯੫੯ ਈ: ਵਿਚ ਬੈਠਦਿਆਂ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਣ ਤੇ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਪਏ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਥ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ, ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਲੋਂ ਲਗਪਗ ੨੨ ਮੁਕਦਮੇ ਚਲ ਰਹੇ ਸਨ । ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਹਿਤ ਭਜਨ ਬਾਣੀ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ । ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਭਜਨ ਦੀ ਵਰਨੀ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਨਾਲ ਭਗਉਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਨੀ ਵੀ ਤੋਰ ਦਿਤੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਭਗਉਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਨੀ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨਮਿੱਤ ਲਖਾਂ ਪਾਠ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਏ ਸਨ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੧੯੭੦ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਗਮਨ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਵਾ ਲੱਖ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਜਿਹਦਾ ਭੋਗ ੧੯੭੪ ਵਿਚ ਸੰਤ ਨਗਰ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਮੇਂ ਪਾਇਆ । ਉਸ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਮੁੜ ੧੯੭੫ ਵਿਚ ਸਵਾ ਲਖ ਪਾਠ ਦੀ ਲੜੀ ਤੋਰ ਦਿਤੀ, ਜਿਹੜੀ ਅਜੇ ਤਕ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ । ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਵਾਏ ਦਸਾਂ ਨਵਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੋਂ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ।

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਤੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਖੇ

ਮਸਤਾਨਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਤੇ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਚਲਾਏ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਖਾਤਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਬਨਾਉਣ ਖਾਤਰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਛੁਟ, ਥਾਈਲੈਂਡ, ਅਫਰੀਕਾ, ਯੂ. ਕੇ., ਅਮਰੀਕਾ, ਕਨੇਡਾ, ਜਰਮਨੀ ਵਿਚ ਦੌਰੇ ਰਚਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰਚਾਰ—

ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਹਿਤ ਸਤਿਜੁਗ ੫੪ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਚਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਖੀ ਚਾਲ ਕਾਰਨ 'ਨਵੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ' ਦੀ ਭਰਪਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ। ਮਾਸਿਕ 'ਵਰਿਆਮ' ਨੂੰ ਉਚਿਆਇਆ ਤੇ ਛੇ ਮਾਸਕ 'ਨਿਰੀਖਿਅਕ' ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਖਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਆ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਭੁਲ-ਭੁਲਈਆਂ ਦੂਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਕਸੁਰਤਾ ਤੇ ਏਕਤਾ ਲਿਆਉਣ ਹਿਤ ਪੂਰੇ ਜਤਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਤ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਦਮ ਰਲਾ ਕੇ ਚਲਣ ਵਾਸਤੇ ਨਿਮੰਤਰਣ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹਦ ਤਕ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ।

ਨਵ-ਉਸਾਰੀ—

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ੧੯੭੩ ਵਿਚ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਏ ਗਏ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਲਈ ਪਕੇ ਕਮਰੇ ਬਣਵਾ ਦਿਤੇ ਹਨ । ਇਸ਼ਨਾਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਤੇ ਜੰਗਲ ਜਾਣ ਲਈ ਟਟੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਮਸਤਾਨਗੜ੍ਹ ਦੀ ਦਲਦਲੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਵਾ ਇਕ ਮਾਡਰਨ ਢੰਗ ਦੀ ਕੋਠੀ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੱਕੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਕੇ ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਭਵਨ ੨੨੮ × ੧੮੪ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਖਾਸ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਥਾਈਲੈਂਡ, ਅਫਰੀਕਾ, ਯੂ. ਕੇ. ਆਦਿ ਵਿਚ ਨਾਮਧਾਰੀ ਭਵਨ ਬਨਾਉਣ

ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਤੇ ਪਸ਼ੂਧਨ ਵਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੰਗੂਰੀ ਖੇਤੀ, ਬਾਗਬਾਨੀ ਲਈ ਬੜਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਫੈਦਿਆ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰਸਾਇਨਕ ਖਾਦ ਦੀ ਸਖਤ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਤੇ ਗੋਹੇ ਖਾਦ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਚਕਿਤਸਾ—

ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਸੁਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਮਗਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਦੈਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕੰਢ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਣ ਹਿਤ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਵਾਸਤੇ, ਵੈਦਿਕ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਚਕਿਤਸਾ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਪਸਾਰਨ ਦੇ ਇੱਛਕ ਡਾ: ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਇਕ ਕਾਬਲ ਵੈਦ ਤੇ ਨੇਚਰੋਪੈਥ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਦਵਾਦਾਰੂ ਵਾਸਤੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਪਿਛੋਂ ਡਾ: ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਸੇਵਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਖੇਡ ਪਸਾਰਨ—

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਰਾਤਰੀ ਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਖਾਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂ ਵਿਦਿਆਲੇ ਵਿਚ ਬਲਾਕ ਲੈਵਲ ਤੱਕ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਚਾਲੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਲੈਵਲ ਤੇ ਭਾਰਤ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਪੁਜ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਨਾਲੋਂ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਸਮੇਂ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰਨ ਖਾਤਰ ਸੰਨ ੧੯੭੪ ਵਿਚ ਸ੍ਰ; ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕੋਚ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰ: ਇਕਬਾਲ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਨਵਰੀ ੭੫ ਤੋਂ ਮਈ ੭੬ ਤਕ ਜਾਂਫਸ਼ਾਨੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰ: ਮੋਹਨ

ਜੀਤ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਕੋਚਿੰਗ ਕਿਤੀ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਖਾਏ ਬੱਚਿਆ ਨੇ ਸਭ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆਂ ਤੇ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਦੀ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਨਾਮੀ ਹਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਸ੍ਰ: ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ: ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ: ਬਾਲਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਚੀਫ ਹਾਕੀ ਕੋਚ ਨੇ ਕੀਤੀ ਮਗਰ ੧੯੭੬ ਵਿਚ ਇਨਾਮ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਵਾਜਿਆ। ਅਜ ਕਲ ਸ੍ਰ: ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਕੋਚਿੰਗ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਮਹਾਂ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੀ ਟੀਮ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੇ ਖਿਡਾ-ਰੀਆਂ ਤੇ ਮੰਨੀਆਂ ਪ੍ਰਮੰਨੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀ ਤਵੱਜਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਣੀ ਜਦ ਵਿਦਿਆਲੇ ਨੇ ਜੂਨੀਅਰ ਨਹਿਰੂ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣੇ ਵਲੋਂ ੭੫—੭੬ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ਤੇ ਵਡੇ ਖਿਡਾਟੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਸ਼ੁਹਰਤ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਚੈਂਪੀਅਨ ਸ਼ਿਪ ੧੯੭੫ ਵਿਚ ਬੈਲਗਾਮ ਵਿਖੇ ਖੇਡ ਕੇ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਏ।

ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਜਦ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ੧੯੭੬ ਵਿਚ ਠਾਕੁਰ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠਾਂ ਮਦਰਾਸ ਵਿਚ ਜੂਨੀਅਰ ਕੌਮੀ ਹਾਕੀ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਖਾਤਰ ਸਟੇਟ ਵਲੋਂ ਫੰਡ ਦੇ ਥੁੜ੍ਹ ਕਾਰਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਖੇਡ ਖੇਡੀ ਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚਮਕਾਇਆ ਤੇ ਸਾਲ ੧੯੭੯ ਵਿਚ ੧੫ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ

ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੌਜਵਾਨ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਅਗਾਂਹ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੰਮੂ ਦੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਨੌਜਵਾਨ ਹਾਕੀ ਤੇ ਜਮਨੇਜ਼ਿਅਮ ਵਿਚ ਮਲਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਕਾਕਾ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਬੈਡਮਿੰਟਨ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਦਿਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਵਿਦਿਅਕ ਜਥਾ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਪਛਾੜ ਕੇ, ਸਭ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਲੇ ਬਲੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਵਿਦਿਆਲੇ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਯੋਗ ਬਨਾਉਣ ਖਾਤਰ ਪੰਜਵੀਂ ਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹਿਤ ਟੀਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਹੁਣ ਦੋ ਕੋਚਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਹਾਕੀ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਐਥਲੇਟਿਕਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਕਿ ਹਾਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਨਸਣ, ਭਜਣ, ਗੋਲਾ, ਛਾਲਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹੋਵੇ।

ਕੂਕੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਚਿਟੇ ਬਸਤਰ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਤੇੜ ਕਛਹਿਰਾ ਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਸਿਧੀ ਦਸਤਾਰ। ਇਹ ਪਕੇ ਵੈਸ਼ਨੋ ਹਨ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਚਾਹ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਵਿਹਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਦੁਨੀਆਂਵੀ ਕੰਮ ਕਾਜ ਵੀ ਕੋਈ ਘੱਟ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਦੇ, ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਉਲਝਣਾ ਦੂਰ ਕਰ, ਕਿਸੇ ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਗੁੰਝਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ੧੯੬੨ ਵਿਚ ਘੱਗਰ ਨਦੀ ਵਿਚ ਹੜ ਆ ਗਿਆ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਥਲੇ ਥਲੇ ਗਏ। ਆਪ ਵੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਖਾਤਰ ਸੇਵਕਾਂ ਨਾਲ ਦੌਰਾ ਅਰੰਭਿਆ। ਉਸ ਹੜ

ਸਮੇਂ ਅਮਰਾਸਰ ਨਗਰ ਦੇ ਸਿੰਘ, ਨਦੀ ਨਾਲ ਘੁਲਦੇ ਹਫ ਟੁਟ ਗਏ ਸਨ । ਨਰ ਨਾਰੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਮੁਰਦਨੀ ਛਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ । ਕਿ ਪਾਣੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਆਇਆ । ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ । ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਨ ਹਰੇ ਹੋ ਗਏ ਚਹਿਰਿਆਂ ਤੇ ਲਾਲੀਆ ਦੌੜਨ ਲਗ ਪਈਆ, ਉਹਨਾਂ ਚਰਨੀਂ ਹੱਥ ਲਾਏ । ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰੀ ਦਿਤੀ । ਆਪ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਗਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਉਥੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਲੈ ਮੁੜੇ । ਸਭ ਜੈਕਾਰੇ ਛੱਡਦੇ ਜੁੱਟ ਪਏ । ਪਾਣੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਦੀ ਤਾਬ ਨ ਝਲ ਸਕਿਆ । ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਹਿਲ ਗਏ । ਵਿਚਾਰਾ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾ ਪਿਛਾਂਹ ਪਰਤ ਪਿਆ । ਸਿੰਘਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਘਰੀਂ ਜਾ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ।

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗਰੀਬਾਂ ਅਨਾਥਾਂ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬਿਰਧ ਸ਼ਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਉਸ ਵਿਚ ੮੦,੯੦,੧੦੦ ਸਾਲ ਤਕ ਦੇ ਬਿਰਧਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਬਿਰਧਾਂ ਦੀ ਘਰ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਦੇਖ ਭਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਦ ਵੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਪਧਾਰਦੇ ਹਨ । ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਬਿਰਧ ਸ਼ਾਲਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਬਿਰਧ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਟਹਿਕ ਉਠਦੇ ਹਨ । ਇਥੇ ਇਕ ਮਜਬਨ ਮਾਈ ਜਸ ਕੌਰ ੮੦ ਸਾਲਾ ਹੈ । ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਗਈਆ, ਉਸਦਾ ਉਠਣਾ, ਬੈਠਣਾ, ਮੁਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਅਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਨ ਗੁਜਾਰਨ ਲਗ ਪਈ । ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਉਸਦੀ ਖਾਤਰ ਇਕ ਸੇਵਾ ਦਾਰਨ ਨਿਯਤ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਪਰ ਫਿਰ ਵਖਰੀ ਪਈ ਦੀ ਵੀ ਆਪ ਜਾਕੇ ਸਾਰ ਲੈਂਦੇ । ਜਸ ਕੌਰ ਮਰਦੀ ਮਰਦੀ ਮੁੜ ਜੀਓ ਪੈਂਦੀ । ਇਕ ਵਾਰ ਕੁਝ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ ਮਾਈ ਕੋਲ ਜਾ ਨਾ ਸਕੇ ਤੇ ਗਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਲਗਿਆਂ ਨੰਬਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਚੇਚਾ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਖਿਆ

"ਅਮਰ ਸਿੰਘਾ ! ਤੂੰ ਜਸ ਕੌਰ ਕੋਲ ਜਾਵੀਂ ਤੇ ਵੇਖੀ ਕਿਤੇ ਉਸਦੇ ਨਹੁੰ ਤਾਂ

ਨਹੀਂ ਵਧ ਗਏ । ਜੇ ਵਧੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਲੁਹਾ ਦੇਵੀਂ ।" ਸਰੋਤਾ ਜਨ ਇਹ ਸੁਣ ਸਜਲ ਨੇਤਰ ਹੋ ਗਏ । ਤੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕਹੇ ਬਿਨਾ ਨਾ ਰਹਿ ਧਕੇ ।

ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਡਰੈਵਰ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਚ ਘਟਨਾ ਸੁਨਾਈ ਕਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਇਕ ਸ.ਮੇਂ ਅਫਰੀਕਾ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤਾਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਉਥੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਅਰਜੈਂਟ ਕਾਲ ਆਈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਆਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਛਰਦਾਨੀ ਲੈ ਕੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ । ਜਦ ਮੈਂ ਉਸ ਕੋਲ ਗਿਆ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮਛਰਦਾਨੀ ਪਾਟੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਉਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਛਰਦਾਨੀ ਦਾ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣ ਮੇਰਾ ਮਨ ਗਧ ਗਧ ਹੋ ਉਠਿਆ ਕਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦਾ ਕਿਤਨਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਕਿਦੇ ਅਫਰੀਕਾ ਤੇ ਕਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬਾ । ਕੇਵਲ ਬਿਰਧ ਦੀ ਮਛਰਦਾਨੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿਨਾ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਏ ।

ਸ੍ਰ: ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਿੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਗਿਆ । ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਫਰਮ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ । ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਚਿੰਤਾ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਲੜਖੜਾਦਾਂ ਜਾ ਡਿਗਾ । ਗ਼ਮਾਂ ਦੇ ਬਦਲਾਂ ਨੇ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ । ਰਾਜੌਰੀ ਗਾਰਡਨ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਲੇਟ ਗਿਆ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਝਟ ਉਸਦੇ ਘਰ ਗਏ । ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਹਾਰਨ ਦੇ ਰਵਾਂ ਰਵੀਂ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਅਗੋਂ ਉਠ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ । ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ "ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ! ਘਾਬਰਿਆਂ ਹੋਇਆ ਏ ! ਸਚੇ ਪਾਤਸਾਹ ਬੜੀ ਸਟ ਵਜੀ ਏ । ਚਿੰਤਾ ਚੰਬੜ ਗਈ ਏ । ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਤਰੁਠ ਪਏ ਤੇ ਆਪਣੀ ਝੋਲੀ ਅਡ ਕਹਿਆ, "ਲਿਆ ਚਿੰਤਾ, ਪਾ ਮੇਰੀ ਝੋਲੀ ਮੈਨੂੰ ਵਿਹਲੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ । ਤੂੰ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਜਾ ।" ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹ ਕਹਿ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਏ । ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰੋ ਬਾਹਰੋਂ ਫੁਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਕਰਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ

ਚਲਾ ਗਿਆ ਚਿੰਤਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਖੂਹੇ ਖਾਤੇ ਜਾ ਡੁਬੀ। ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਜ ਟਰੈਕਟਰ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਦੁਧ ਮੱਖਣ ਦੀ ਨਦੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਘਰ ਸਵਰਗ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਏ ਗਏ ਸਾਧ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹਸਮੁਖ ਸੁਭਾਅ—

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਗਲਤੀ ਵੀ ਦਰਸਾਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੁਸ਼ਪ ਵਰਸ਼ਾ ਕਰਦਿਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਔਖਿਆਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੰਤ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਸਨ। ਉਹ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਡਿਉੜੀ ਵਲ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਲ ਵਿਚ ਮੈਲਾ ਜਿਹਾ ਕੁੜਤਾ ਸੀ। ਸੰਤਾ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਉਠੇ ਆਪ ਬੋਲੇ 'ਸੰਤ ਜੀ! ਤੁਹਾਡਾ ਕੁੜਤਾ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ।" ਸੰਤ ਸਮਝ ਗਏ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਅਰਜ ਕੀਤੀ, 'ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ' ਘੋਲ਼ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਕ ਸਾਧ ਇਸਨੂੰ ਧੋਣ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿ ਰਹਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਹੀ ਢਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰੈਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮਗਰ ਹਥ ਤੰਗ ਸੀ। ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ। ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਦਿਆਂ ਕਹਿਆ "ਪਟਨੇ ਵਾਲੀ ਮਾਸੀ ਚਾਹੀਦੀ ਆ?" (ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਸੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਇਆ ਏ।) ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਪ੍ਰੈਸ ਲਗਵਾਉਣਾ ਏ। "ਚੰਗਾ! ਇਕ ਮਾਲਾ ਭਜਨ ਤੇ ਇਕ ਭਗੌਉਤੀਆਂ ਦੀ ਫੇਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਹੋਣਗੇ।" ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਚਾਹੀਦੀ ਏ "ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਇਹੋ ਖ਼ਜਾਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਬਹੁਤ ਕਾਹਲੀ ਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਛ ਲੈ।" ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਨਿੰਮੂਝੂਣ ਹੋਇਆ ਪਿਛਾਂਹ ਹਟਿਆ। ਸਵੇਰਸਾਰ ਮਾਲਾ ਫੇਰੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਕੀਤਾ। ਬਸ ਪ੍ਰੈਸ ਵਾਲੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਫਿਰਨ ਕੌਡੀਆ ਦੇ ਭਾਅ ਪ੍ਰੈਸ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਵਡੀ ਪ੍ਰੈਸ ਖਰੀਦ ਲਈ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਹੀ ਮਾਇਆ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।

ਸੰਨ ੧੯੫੨-੫੩ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸਤਿਜੁਗ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੀ। ਅੱਖਰ ਕੁਝ ਘਸੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਟਾਈਪ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਤਿਜੁਗ ਦਾ ਪਰਚਾ ਵੇਖ ਕਹਿਣ ਲਗੇ। "ਅਖਬਾਰ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।"

ਪੰਡਿਤ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂਸਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਾਲ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਸਹਿ-ਪਾਠੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਬਾਲ ਚਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਰਨਣ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸਜਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਪੁਛਿਆ, "ਠਾਕਰੋ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਂ ਕੀ ਹੈ ?" ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਮਿੱਠੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਾਨ ਨਾਲ ਕਹਿਆ :—

ਅਗਸਤ ਆਦਿ ਜੇ ਵਡੇ ਤਪਸਤਪੀ ਵਿਸੇਖੀਐ,
ਬਿਅੰਤ ਬਿਅੰਤ ਬਿਅੰਤ ਕੋ ਕਰੰਤ ਪਾਠ ਪੇਖੀਐ ।

———

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲੀਲਾ

ਕੱਲਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੌਲ

· ਵਾਹ ! ਵਾਹ !! ਵਾਹ !!!

ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਸਤਿਗੁਰੂ !! ਸਤਿਗੁਰੂ !!!

ਤੇਰੀਆਂ ਬਖਸ਼ਾਂ ! ਤੇਰੀਆਂ ਮਿਹਰਾਂ !! ਤੇਰੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ !!!

ਪਰ ਇਹ ਦਾਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਚਾਨਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਬੁੱਧੀਹੀਨਤਾ ਦਾ ਕੋਟ ਦੁਆਲੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਸਦਾ ਪਾਰਾਵਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਜਦ ਉਹ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਮੌਜ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਖਿੜਦਾ ਏ, ਤੇ ਚਰਨ ਭੌਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਵੰਡਦਾ ਏ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਅਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੇਅਕਲੀ ਦੇ ਟੋਏ ਡਿਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੂੰਹ ਮੱਥਾ ਭੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਮਗਰ ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਭੁਲ ਪਵੇ, ਉਸਦਾ ਮੰਝਧਾਰ ਵਿਚ ਫਸਿਆਂ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ੱਰੇ-ਜ਼ੱਰੇ ਵਿਚ ਉਸ ਮਾਹੀ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਕਵੀ ਨੇ ਉਸ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਇਉਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਹੈ :—

ਪਾਲੀ ਪਾਲੀ ਮਤ ਆਖੋਂ ਅੜੀਓ
ਉਹ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਦਾ ਵਾਲੀ
ਅੱਖੀਆਂ ਠਾਰੇ, ਪਲਕਾਂ ਮਾਰੇ ਪੱਤ ਪੱਤ ਡਾਲੀ ਡਾਲੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਸੂਫੀ ਤੇ ਮਿਹਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਏ ਤਾਂ ਮਤਵਾਲਾ ਝੁਮਰਾਂ ਪਾਂਦਾ, ਕੂਕਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਏ :—

ਇਹ ਨੂਰ ਖੁਦਾ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਦਾ ਏ
ਚਲ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਕੁਰਸ਼ ਆਇਆ
ਇਹ ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵੰਡਦਾ ਏ,
ਟੁਟੀਆਂ ਤਕਦੀਰਾਂ ਗੰਢਦਾ ਏ,
ਕੋਈ ਖਬਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਸੌਂਹ।
ਇਹ ਰਹੀਮ ਆਇਆ ਜਾਂ ਕਰੀਮ ਆਇਆ।

ਉਸੇ ਜੋਤੀ ਦੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਏ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਡਾ ਕਰਿ ਸਾਲਾਹੀਐ
ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਵੱਡੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ॥
ਸਹਿ ਮੇਲੇ ਤਾਂ ਨਦਰੀ ਆਈਆ
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਮਨਿ ਵਸਾਈਆ ॥
ਕਰਿ ਹੁਕਮੁ ਮਸਤਕਿ ਹਥੁ ਧਰਿ
ਵਿਚਹੁ ਮਾਰ ਕਢੀਆ ਬੁਰਿਆਈਆ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਉਂ ਲਿਖਦੇ

ਸਾਰਦ ਸੇ ਜਿਨਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਤ
ਸੇਸ ਜਪੈ ਜਿਹ ਨੌਤਨ ਨਾਮੁ।

ਮਗਰ ਭਟਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਰਮੀ ਜੋਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜੋਤੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਜਾ ਛੂਹਿਆ ਏ :—

ਕਚਹੁ ਕੰਚਨ ਭਇਅਉ ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਸ੍ਰਵਣਹਿ ਸੁਣਿਓ
ਬਿਖ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਯਉ, ਨਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਭਣਿਅਉ

ਲੋਹਉ ਹੋਯਉ ਲਾਲ ਨਦਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਦ ਧਾਰੈ।
ਪਾਹਣ ਮਾਣਕ ਕਰੈ ਗਿਆਨੁ ਗੁਰ ਕਹਿਉ ਬੀਚਾਰੈ
ਕਾਠਹੁ ਸ੍ਰੀ ਖੰਡ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਉ ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ਰ ਤਿਨਕੇ ਗਇਆ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸਟਰ ਜੀਓ। ਮੇਰੀ ਤੁਛ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਏ...''ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ! ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਬਖਸ਼ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਤੱਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰ ਜਿਹੜੇ ਭੀਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਕਰੋ ਜਿਹੜੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਬਾਉਲੀ ਤੇ ਬੈਠੇ ਤੱਪ ਕਰਦੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਮਿਹਰਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਤਾਕਿ ਕਿਤੇ ਕਿੰਨੂ ਦਾ ਕੰਡਾ ਉਗਮ ਪਏ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮ ਪਾਕੇ ਐਵੇਂ ਨ ਜਾਂਦੇ ਰਹੀਏ। ਆਪਣੇ ਦਰੋਂ ਘਰੋਂ ਸਿਖੀ ਦਾਨ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਬਖਸ਼। ਜਿਵੇਂ ਲਹਿਣੇ ਤੇ ਜੇਠੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।'' ਇਹ ਖਿਆਲ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਫੁਟ ਫੁਟ ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਸੁਣ ਮੇਰਾ ਮਨ ਵੀ ਖਿਚਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਜੀਭਾ ਤੇ ਆ ਗਏ।

''ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ! ਇਹ ਗਿਆਨ ਗਾਥਾ ਕਿਵੇਂ ਉਚਾਰ ਰਹਿਆਂ ਏਂ?''

''ਨਹੀਂ ਮਾਸਟਰ ਜੀ! ਇਹ ਗਿਆਨ ਗਾਥਾ ਕਾਹਦੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਤਜਰਬੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਏ। ਰਮਾਇਣ ਜਾਂ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਤਲੀ ਤੇ ਸਰੋਂ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਏ। ਹੇ ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਤੇਰੇ ਹਨ: ਸਭ ਨੂੰ ਨੇਤਰ ਬਖਸ਼ ਤਾਕਿ ਤੇਰੇ ਸੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਦੀਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਣ।''

''ਗੁਰੂ ਕਿਆ ਲਾਡਲਿਆ ਗਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਲਮਕਾਈ ਨ ਜਾ''

''ਨਹੀਂ ਜੀ! ਗਲ ਨੂੰ ਲਕਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਸੋਚ ਰਹਿਆਂ ਹਾਂ, ਕਿ ਗਲਾਂ ਦਸਦਿਆਂ-ਦਸਦਿਆਂ ਕਿਤੇ ਅਵੱਗਿਆ ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਨਿਰਭਉ, ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤ ਬਾਰੇ ਵਰਨਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਅਵੱਗਿਆ ਨ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਕੰਮ ਸੌਖਾ ਥੋੜਾ ਏ। ਕਿਉਂ ਕਿ :—

ਏਵਡ ਉੱਚਾ ਹੋਵੈ ਕੋਇ
ਤਿਸ ਊਚੇਕਉ ਜਾਣੈ ਸੋਇ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਨੀਚ, ਕੀਟ, ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੀੜਾ ਉਸਦੀ ਗਤੀ ਕੀ ਵਰਨਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਏ"।

"ਹਾਂ, ਇਹ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਗਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਮਿਹਰ ਕਿਸੇ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਏ, ਉਹ ਸਾਦ ਮਰਾਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸ ਈ ਸਕਦਾ ਏ, ਤੂੰ ਓਹੋ ਹੀ ਦਸ।"

"ਚੰਗਾ ! ਲਓ ਸੁਣੋ। ਮਹਿਤਪੁਰ ਬੈਠਿਆਂ-ਬੈਠਿਆਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿਆ, ਬੱਚਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਧ ਰਹਿਆ ਏ। ਭੋਏਂ ਥੋੜੀ ਏ। ਭਾਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀੜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਹਾਥੀ ਤੱਕ ਸਭ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਏ ਪੱਥਰ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਦੇਂਦਾ ਏ; ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕੁਝ ਹੀਲਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਦਾ ਏ। ਯੂ. ਪੀ. ਜਾਂ ਸੀ. ਪੀ. ਜਾ ਕੇ ਕੋਈ ਮੁਠ ਮਿਟੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਹੋ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਸਿਰ ਨਿਵਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਨਾਈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਕੁਝ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ।

"ਮਨੋਹਰ ! ਯੂ. ਪੀ. ਨਾ ਸੀ. ਪੀ. ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਮਾ ਲਵਾਂਗਾ ਜਿਹੜੇ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਲਾਗੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਹਾਂ ਲਹਿੰਦੇ ਪਾਸੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਮੀਨ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ" ਮੈਂ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਵਲ ਮੁਹਾਰਾਂ ਮੋੜ ਲਈਆਂ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੋ ਮੁਰੱਬਾ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇਣੀ ਏ, ਪਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਿਆ "ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ! ਜ਼ਮੀਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅੱਗੋਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਦੀ ਰਜ਼ਾ।" ਤਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ "ਮਨੋਹਰ ਤੂੰ ਮਸਤਾਨ ਗੜ੍ਹ ਹਾਲਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਲੈ ਅਗਲੀ ਗਲ ਫੇਰ ਸੋਚਾਂਗੇ। ਇਹ ਗਲ ਮੋਹਣ

ਸਿੰਘ, ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨੂ ਕੁਝ ਨ ਜਚੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਮਸਤਾਨ ਗੜ੍ਹ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜਿਆ।

ਇੱਥੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਮੁਰੱਬਾ ਜ਼ਮੀਨ ਮਿਲ ਗਈ। ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਏ, 'ਦੱਬ ਕੇ ਵਾਹ ਤੇ ਰਜ ਕੇ ਖਾਹ'। ਅਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਵਾਹਿਆ ਤੇ ਪਨੀਰੀ ਲਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਚੋਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਚੋਜ ਵਰਤਾਇਆ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਸ: ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਆਇਆ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬਾਜਰੇ ਦੇ ਬੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੰਨਸਪੈਕਟਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਖਾਈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਡੀ ਵਾਹੀ ਹੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਪਸੰਦ ਆਈ। ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਤਜਰਬੇ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਚੰਗੀ ਏ" ਅਸੀਂ ਵੀ ਖੜੇ ਸਾਂ। ਗ਼ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, "ਚੰਗਾ ਮਨੋਹਰ! ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪੈਲੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਹੋਰ ਥਾਂ ਵਾਹ ਲਵੋ।" ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਚੁਪ ਦੇ ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਪੈਲੀਆ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਥੇ ਜੀਰੀ ਲਾਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮੰਗ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਸਾਡੇ ਪੈਰ ਮਣ ਮਣ ਦੇ ਭਾਰੇ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਚਿਹਰੇ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਅਸੀਂ ਸੋਚੀਏ ਇਹ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾਹੀ ਕਰਨੀ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ, ਲਹੂ ਪਸੀਨਾ ਇਕ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਏ; ਤੇ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਜੋਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਜਟ ਫਕੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਰਜ਼ਾ ਏ?" ਅਸੀਂ ਭੋਏਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਤੀਜੀ ਵੇਰ ਝੋਨਾਂ ਲਾਣ ਵਾਸਤੇ ਭੋਏਂ ਬਣਾਈ ਸੰਵਾਰੀ। ਪਰ ਇਸਤੇ ਇਹ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਮਨੋਹਰ!' ਘਬਰਾਇਓ ਨਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭਲੀ ਕਰਨਗੇ।" "ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ! ਰੱਬ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਵੇ। ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਥਮ ਥਿੜਕਾ ਦੇਂਦੀ ਏ। ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਸ਼ਹਿਤੀਰ ਲਿਫ਼ਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਸਾਡਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਬਚਨ ਵੀ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੂੰਜਦਾ ਸੀ, ਘਬਰਾਇਓ ਨਾ।" ਪਰ ਮਨ ਤਾਂ ਮਨ ਈ ਏ। ਕਬਹੂ ਮਨੂਆ ਊਭ ਚੜਤ ਹੈ, ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਸੀ,

ਜਿਵੇਂ ਪੌਣ ਦੇ ਬੁਲੇ ਅਗੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਬੂਟੇ-ਬੂਟੀਆਂ ਦੀ। ਪਤ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਗੜਾ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ, "ਭਰਾਵੋ ! ਇਹ ਕੋਈ ਕੌਤਕ ਏ। ਭਰੋਸਾ ਰਖਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਬਣਾਓ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਕਾ ਢੇਰੀ ਢਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲੇ ਮਤਾ ਕਿਤੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਇਓ, ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਲ ਨਾ ਵੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਬਚਨ ਵਲ ਧਿਆਨ ਧਰੋ। ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਤੰਦਲਾਂ ਬਦਲੇ ਮਾੜੀਆਂ ਪਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਰੁੱਖਾਂ ਨਾਲੋਂ ਲਡੂਆਂ ਤੇ ਜਲੇਬਾਂ ਦਾ ਝਾੜ ਝੜਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਣਕ ਦੇ ਬੀ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖੇ ਨੂੰ ਭਿਤੋੜਾਂ ਦੇ ਸੀਹੇ ਨੂੰ ਸਾਧਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਣ ਬਦਲੇ, ਕੇਵਲ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਟਿਚਕਰਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਦ ਝਾੜ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਉਂਗਲਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਹੱਕੇ ਬੱਕੇ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿਣ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਕਹਿਣ, "ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਬੀ ਵੀ ਕਦੇ ਕੁਝ ਉਗਿਆ ਏ।" ਸੋ ਭਰਾਵੋ ਡੋਲੋ ਨਾ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ, ਅਜ਼ਮਾ ਕੇ ਵੇਖੋ।" ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਾਰਸ ਖਬਰੇ ਬਝੀ ਕਿ ਨਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਹਲ ਦੇ ਗੇੜੇ ਦੇ ਮੁੰਜੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਹੇਠਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਕੇ ਸੌਂ ਗਏ। ਪਰ ਵਾਹ ਸਤਿਗੁਰਾ ਤੇਰੇ ਰੰਗ ! ਬੱਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਤੇਰੇ ਚੋਜ। ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਝਾੜ ਖਾਦਾਂ ਪਾ ਕੇ ੪੦—੪੦ ਮਣ ਦਾ ਝੜਿਆ, ਸਾਡੀਆਂ ਪੈਲੀਆਂ ਨੇ ੮੦—੮੦ ਮਣ ਦੇ ਤੋਲ ਤੋਲੇ। ਜਿਹੜਾ ਵੇਖੇ ਸੁਣੇ ਉਹ ਆਖੇ, "ਇਹ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਿਦਕ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗਾ ਏ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਤਨੀ ਫਸਲ ਨ ਮੁਮਕਿਨ"। ਪਰ ਨਿਰਮਲ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕਲਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਉਗਾ ਸਕਦਾ ਏ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਤਦ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਜਥੇਦਾਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆ ਗੁਰੂ ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਲਿਮ ਸਨ, ਨੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਨਚਦਿਆ ਇਹ ਗਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ :—

ਜਗਜੀਤ ਪਿਤਾ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ, ਇਕ ਵਾਰ ਜੋ ਸਜਦਾ ਕਰਦਾ,
ਰਮਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਸਤ ਬਣਾਕੇ, ਤੂੰ ਸਖਣੇ ਭਾਂਡੇ ਭਰਦਾ ।
ਕਈ ਦੌਲਤ ਦੇ ਦੀਵਾਨੇ, ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀਵਾਨੇ ਕੀਤੇ,
ਲੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਲੱਖਾਂ, ਦਾਨ ਦੇਣ ਜੋ ਸਰਦਾ ।
ਤੇਰਾ ਸਾਂਗ ਜਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਕਈ ਮੰਝ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵੇਖੇ,
ਨਿਰਪੱਖ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ, ਉਹਦਾ ਡੁਬਾ ਬੇੜਾ ਤਰਦਾ ।

ਇਛਾ ਪੂਰਕ

ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ,
ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ।

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਹਨਾਂ ਮਹਾਨ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਸਤਿਕ ਵਿਚ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਾ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬੇਅਰਥ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਪਿਆਸ ।
ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕਉ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰੀਤਮ,
ਦਰਸਨ ਦੇਖਣ ਕਉ ਧਾਰੀ ਮਨਿ ਆਸ ॥

ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਭੀ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਜੋ ਇਕ ਕਟੱੜ ਅਕਾਲੀ ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ । ਬਚਿਆਂ ਵਿਚ ਖੇਡਣ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਪਰ ਜਿਉਂ

ਮੈਂ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਾਣੀ ਪੜਣ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਗੁਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਪੜਦੀ। ਮਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਰਚਨ ਹਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ? ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਮਨ ਲੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਆਖਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਨੇ ਮਹਾਨ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕਤ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦੇਹ ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਮੈਂ ਭੀ ਉਸ ਵਕਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ! ਪਰ ਕੀ ਅਜ ਭੀ ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ? ਜੇ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਥੇ ? ਕੀ ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਭਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਂਦਾ।

ਸੰਨ ੧੯੬੩ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਦਸਵੀਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਘਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰਣਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬਿਨਾ ਦਾਜ ਤੋਂ ਵਿਆਹ, ਕੁੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਵੇਚਨੀਆਂ, ਬੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਵਿਧਵਾ ਵਿਆਹ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ, ਮਿਲਣੀ ਮੁਕਲਾਵੇ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ। ਇਹ ਲੇਖ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੇ ਅਮਿੱਟ ਅਸਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਕਿਨਾ ਉਚਾ ਤੇ ਸੁਚਾ ਪੰਥ ਹੈ ? ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ। ਕਾਸ਼ ! ਮੈਂ ਭੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਤੇ ਬੋਝ ਨਾ ਬਣਦੀ। ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਰੰਗਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗੀ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਤਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ।

ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਰਿ,
ਜਾਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਕਾਮ ਧੇਨਾ।

ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਮੇਰੇ ਜੀਅੜੇ,
ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਮੇਰੇ ਮੇਨਾ। ੧।

ਜਪਿ ਮਨ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸਦਾ ਸਤਿਨਾਮ।
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਊਜਲ ਹੋਈ ਹੈ,
ਨਿਤ ਧਿਆਈਐ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਨਰਿੰਜਨਾ ਰਹਾਉ ॥
ਜਹ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਭਇਆ ਤਹ ਉਪਾਧਿ,
ਗਤੁ ਕੀਨੀ ਵਡਭਾਗੀ ਹਰਿ ਜਪਨਾ।
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰ ਇਹ ਮਤਿ ਦੀਨੀ
ਜਪਿ ਹਰਿ ਭਵਜਲੁ ਤਰਨਾ ॥

ਅੰਤਰ ਯਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਦੀਆਂ ਇਛਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਵੱਕਤ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦਾ ਬਾਣਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉ ਦੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਧੰਨ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ ਜੋ ਟੁੱਟੀਆਂ ਨੂੰ ਗੰਢਦੇ ਹਨ ਵਿਛੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਦ ੧੯੬੭ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਅੰਨਦ ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਰਸਮ ਨਾਲ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਲਾਵਾਂ ਪੜਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ਇਕ ਮਹਾਨ ਉਚ ਹਸਤੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਸੰਤ ਜੀ ! ਚਲੋ ਜਲ ਪਾਣੀ ਛੱਕੋ ਜੀ "ਉਸ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਬੱਚੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੋਣ ਲਗਾ ਹੈ ਜਾ ਕੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਆਉ।" ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਲਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੀ ਜਲ ਪਾਣੀ ਛਕਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖ ਜਦੋਂ ਤਕ ਲਾਵਾਂ ਖਤਮ ਨਾ ਹੋਈਆਂ ਉਥੇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਦੋ ਲਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜੋੜ ਖੁਲ੍ਹ ਗਇਆ ਆਮ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਭੀ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਆਹ ਨੇਪਰੇ ਭੀ ਚੜੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ? ਦੁਬਾਰਾ

ਗੰਢ ਜੋੜ ਕਰਕੇ ਦੋ ਲਾਵਾਂ ਫੇਰ ਹੋਈਆ । ਲਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਮਹਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਲਭਣ ਲਗੇ ਕਿ ਹੁਣ ਜਲ ਪਾਣੀ ਛਕਾਈਏ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਲਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਦ ਉਥੇ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ । ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਸ ਆਜੀਬ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਪਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਏ । ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਭਜਨ ਦੇ ਦਿਤਾ ਗਇਆ । ਜੋ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਦੇ ਗਇਆ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦਸਿਆ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ " ਉਸ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਦਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹੋ ਜੇਹਾ ਸਰੀਰ ਸੀ ?" ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਉੱਚਾ, ਲੰਮਾ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਸੁਫੈਦ ਬਸਤਰ ਸੁਫੈਦ ਹੀ ਦਾਹੜਾ ਸੀ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਸੀ । "ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ । ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਝਲਕ ਵਿਖਾ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਅਲੋਪ ਦੇਹ ਵਿਚ ਟੁਟਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਗੰਢਣ ਆਏ ਸਨ । ਭਜਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਤਾਂਗ ਵਧਦੀ ਗਈ । ਪਰ ਅੰਤਰ ਜਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇਹ ਆਸ ਭੀ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ੬ ਮਹੀਨੇ ਬਾਦ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜਨਮ-ਜਨਮ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝ ਗਈ ।

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਭੁਲ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਾਡਾ ਗੰਢ ਜੋੜ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਦੌਲਤ ਕਹੇ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੈਨੂੰ ਖਲਕਤ ਸਜਦੇ ਕਰਦੀ ।
ਅੱਕਲ ਕਹੇ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੈਂ ਵਿਚ ਕਚਹਿਰੀ ਲੜਦੀ ।
ਹੋਣੀ ਕਹੇ ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਮੈਂ ਜੋ ਚਾਹੇ ਸੋ ਕਰਦੀ ।

ਹੋਣੀ ਬੜੀ ਪਰਬਲ ਹੈ ਤੇ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸੂਲੀ ਤੋਂ ਸੂਲ ਬਣ ਜਾਵੇ ਪਰ ਵਾਪਰਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ । ਤੇ ਮਨੁਖ

ਨੇ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤਾ ਫਲ ਭੁਗਤਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਬੜਾ ਸੁਖਾਵਾਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ੯ ਫਰਵਰੀ ੧੯੬੯ ਨੂੰ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਕਾਰਨ, ਬਿਨਾਂ ਦਸਿਆਂ ਹੀ ਘਰੋਂ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਪਾਸੇ ਲਭ-ਲਭ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਥਾਂ ਟਿਕਾਣਾ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਇਕੱਲੀ ਹੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਭਟਕਨ ਲਈ ਰਹਿ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਜਾਂ ਬੱਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਿਨ ਪੂਰੇ ਕਰ ਸਕਦੀ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਭੀ ਮੇਰਾ ਦੂਸਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਪਰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਦੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮੇਰੇ ਇਸ ਲੋਕ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਭੀ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ।

ਜਾ ਕਉ ਮੁਸਕਲੁ ਅੱਤਿ ਬਣੈ ਢੋਈ ਕੋਇ ਨ ਦੇਇ ॥
ਲਾਗੂ ਹੋਇ ਦੁਸ਼ਮਨਾ ਸਾਕ ਭਿ ਭਜਿ ਖਲੇ॥
ਸਭੋ ਭਜੈ ਆਸਰਾ ਚੁਕੈ ਸਭੁ ਅਸਰਾਉ ॥
ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਓਸੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਲਗੈ ਨ ਤਤੀ ਵਾਉ ॥੧॥

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੇ ਘਰੋਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਸੁਖ ਮੇਂ ਸੰਗੀ ਸਭ ਭਏ
ਦੁਖ ਮੇਂ ਸੰਗ ਨਾ ਕੋਈ।

ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਸਹੇਲੀ ਦੇ ਪਤੇ ਤੇ ਮੰਗਵਾਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਗਰੀਬ ਨਵਾਜ ਦੀਨ-ਦੁਨੀ ਦੇ ਵਾਲੀ ਕਰੁਣਾ ਨਿਧਾਨ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਭਜਨ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਆ ਕਰ।" ਮੇਰੇ ਟੁੱਟੇ ਮੰਨ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਦੀ ਤੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸੈਨੂੰ ਚਿਠੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਧੀਰਜ ਬਖਸ਼ਦੇ।

ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਗਿਆਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਪਾਈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ ਕੀ ਕਰਾਂ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੰਨ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਦੀ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋਲ ਪੈਂਦਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀਉ! ਮੇਰੀਆਂ ਦੋ ਮੰਗਾਂ ਹਨ। ਇਕ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਵੋ। ਚਾਹੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਲੈ ਆਵੋ ਜਾਂ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰ ਦਿਓ ਜੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜੀਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ।

ਧੰਨ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਰੀਬਣੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇ ਘਰ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆਂਦਾ। ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ, ਦੋ ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕੰਡੇ ਤੇ ਮੈਂ ਸਣੇ ਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਕਤ ੨ ਵਜੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਵਾਪਿਸ ਘਰ ਚਲਿਆ ਜਾ ਤੇਰੀ ਸਿੰਘਣੀ ਪਿਛੇ ਤੜਪਦੀ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਭਜਨ ਮੰਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ।"

ਵਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਹ! ਤੂੰ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਟਾਲ ਸਕਦਾ ਏਂ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਏ। ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਰੇਖ ਵਿਚ ਮੇਖ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਏਂ। ਤੂੰ ਛੇਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਸੁਲਖਣੀ ਨੂੰ

ਸੱਤ ਪੁੱਤਰ ਬਖਸ਼ੇ। ਭਾਈ ਸੁਬੇਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮੱਥੇ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਰੇਖ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿਤਾ ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਠੀਕਰ ਚੁਕਿਆ ਤੇ ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਰਗੜ ਕੇ ਸਾਧ ਰੇਖਾ ਮਿਟਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਾਧ ਰੇਖਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਮੇਟ ਚਲਿਆ ਹਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ੨-੩੦ ਵਜੇ ਦੀ ਗੱਡੀ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਤੋਂ ਚਲਦੀ ਹੈ ਆ ਜਾਵੀਂ।" ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ "ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੇਵਲ ਇਕ ਚਾਦਰ ਤੇ ੨ ਕਿਛਹਿਰੇ ਹਨ ਘਰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਆਵਾਂਗਾ।" ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਪੜੇ ਭੀ ਆ ਜਾਣਗੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਉਥੋਂ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ੩੧ ਜੁਲਾਈ ੧੯੬੯ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਸੰਮੇਲਨ ਤੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੱਪੜੇ ਭੇਜ ਦਿਓ (ਕਪੜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਕਪੜੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਖੁਲੇ ਜਾਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਸਤਰ) ਪਤੀ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਕਪੜੇ ਪਹੁੰਚਾਣਗੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਘਰ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮੇਰੀ ਸੱਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੱਸੇ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ 'ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਬਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਘਰ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ।' ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਛੋਟੇ ਦਿਉਰ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਮਧਾਰੀ ਪਹਿਰਾਵਾ ਹੀ ਘੱਲਿਆ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ੨-੩੦ ਵਜੇ ਦੀ ਗੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ ਨਾਲ ਦੋ ਵਿਛੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋਇਆ। ਟੁੱਟੀਆਂ ਤਕਦੀਰਾਂ ਨੂੰ ਗੰਢਿਆ। ਘਰ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਠੀਕ ;—

> ਜੈਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੁਣੀਦਾ ਤੈਸੋ ਹੀ ਮੈ ਡੀਠੁ।
> ਵਿਛੁੜਿਆ ਮੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਾ ਬਸੀਠੁ,
> ਹਰਿਨਾਮੋ ਮੰਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿੜਾਇਦਾ ਕਟੇ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ,
> ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਨਾ ਮਿਲਾਇਆ
> ਜਿਨਾ ਧੁਰੇ ਪਇਆ ਸੰਜੋਗੁ।

—ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ

ਇਕੋ ਜੋਤਿ

ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਸਚਰਜ ਤਮਾਸ਼ਾ। ਕਿਤੇ ਚਹਿਲ ਪਹਿਲ, ਕਿਤੇ ਚੁੱਪ ਚਾਂ ; ਕਿਤੇ ਜੰਗਲ ਬੇਲੇ, ਕਿਤੇ ਉੱਚੇ ਪਰਬਤ ; ਕਿਤੇ ਮਹਿਲ ਚੁਬਾਰੇ ਕਿਤੇ ਢੱਠੇ ਢਾਰੇ। ਕੋਈ ਭੁਲ ਭੁਲੱਈਆਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਮਨ ਮਾਨੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਂਬੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਢ, ਫੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਜਾਂ ਤੇ ਸੁਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਗੰਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਧਰੂ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਬਿਠਾ ਹੰਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਪਵਿਤਰ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲੁਆਂਦਾ ਏ। ਇਹ ਇਕ ਉਸ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ।

ਇਸੇ ਖੇਡ ਦੇ ਖਡਾਰੀ ਇਕ ਸ੍ਰ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਕਰੀਹਾ ਜ਼ਿ: ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਪਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੰਡ ਵੰਡਾਰੇ ਉਪਰੰਤ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਇਸ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਨਗਰੀ, ਜਮਨਾ ਕਨਾਰੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਦਾ ਕੰਮ ਛਡ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਦਾ ਪੇਸ਼ਾ ਪਕੜ ਲਿਆ। ਮਾਇਆ ਆਉਣ ਲਗ ਪਈ। ਮਾਇਆ ਤੇ ਹੈਂਕੜ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਯਾਰਾਨ਼ਾ ਏ, ਪਰ ਜਿਸ ਤੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਵੇ ਉਹ ਇਸ ਨਾਗਨੀ ਦੇ ਡੰਗਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚ ਸਕਦਾ ਏ। ਪਰ ਹੈਂਕੜ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਜਵਾਨੀ ਰਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰੱਬ ਈ ਰਾਖਾ ਏ। ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕੰਮ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਮਜ਼ੂਰ ਪਾਸੋਂ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋ ਗਈ। ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮਗਰ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਇਹ ਪਾਠ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਧੌਲ ਧੱਪਾ ਕੀਤਾ। ਮਜ਼ੂਰ ਵੀ ਮਸਤਾਨੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ

ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਵੀ ਅੱਖਾਂ ਵਖਾਈਆਂ ਤੇ ਅਗੋਂ ਫੂੰਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ ਉਸ ਵੀ ਆਪਣਾ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲੱਛਿਆ। ਮਜੂਰ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਪਾਰੇ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ੨੦੦ ਡਿਗਰੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਫਾਉੜਾ ਦੇਹ ਮਾਰਿਆ ; ਵਿਚਾਰੇ ਗਰੀਬ ਦਾ ਘੋਗਾ ਚਿੱਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਪੁਲਿਸ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਕੰਮ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਸੁਖਣਾ ਈ ਇਹ ਸੁਖ ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ। ਮਗਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੌਂ ਦੋ ਯਾਰਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗੇ। ਪੁਲਿਸ ਲਗੀ ਹੱਥ ਵਖਾਉਣ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਪੁਲਿਸ ਲੈ ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿਖਣੀ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤੇ ਲਗਾ ਅਮਕੀ ਦਮਕੀ ਕਰਨ। ਹਰਭਜਨ ਵੀ ਸ਼ੇਰਨੀ ਦੀ ਬੱਚੀ ਸੀ ਤੇ ਸਿਆਨੀ ਸੀ। ਉਸ ਕਿਹਾ "ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ! ਮੈਂ ਦੁਖਿਆਰੀ ਆਂ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾ ਦੁਖਾਓ। ਮੇਰੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕਈ ਦਿਨਾ ਦੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪੁਲਿਸ ਲੈ ਗਈ ਸੀ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਤੁਸੀ ਸਗੋਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਭੇਤ ਕਢੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਪਰ ਅਪੜਦੀ ਆਂ। ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਪਾਸ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਮੁੜ ਤਾਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਹੇ "ਇਹ ਸਿਖੜਾ ਗਿਆ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ? ਮੈਂ ਪਤਾਲੋਂ ਵੀ ਕਢ ਲਿਆਵਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਜੱਟੀ ਨਹੀਂ ਜਣਿਆ, ਜਾਣੋ, ਜੇ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਲਭ ਕੇ ਵਡੇ ਘਰ ਦੀ ਸੈਰ ਨਾ ਕਰਾਈ।" ਪੁਲਿਸ ਬਹੁਤ ਖਹਿੜੇ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੂਹੀਆਂ, ਘਰ ਤੋਂ ਸਖਤੀ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ੧੫ ਦਿਨਾਂ ਉਪਰੰਤ ਟੈਕਸੀ ਕਰਾਏ ਤੇ ਕਰ ਕੇ ਦਰੀਆਗੰਜ ਦੇ ਇਕ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਆ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਦੇਵਨੇਤ ਉਹੋ ਥਾਣੇਦਾਰ ਵੀ ਉਸੇ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਇਕੋ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ, ਪਰ ਥਾਣੇਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੱਘ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਬੈਠਿਆਂ ਉਸ ਕਤਲ ਦੀ ਗੱਲ ਛੇੜੀ ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਨਾਸਾਂ ਫੁਲਾਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਮੈਂ ਜਾਟ ਹੂੰ, ਜਾਟ, ਕਾਤਲ ਕੋ ਨਾ ਪਕੜਾ ਤੋ ਸਮਝੋ ਕਿਸੀ ਜਟਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ, ਕਿਸੀ ਨੀਚਨੀਂ ਨੇ ਜਾਇਆ ਹੈ।" ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਦਿਆਂ ਈ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੱਘ ਬਿਲ ਤਾਰ ਖਿਸਕ ਟੁਰਿਆ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਛਡ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਦੇ

ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਛਡ ਆਇਆ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਬਿਹਾਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਦ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਹੱਥ ਲਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਬੜਾ ਨੀਲਾ ਪੀਲਾ ਹੋਵੇ। ਬੜੀ ਵਿਸ ਘੋਲੇ। ਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ' ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਪ ਨਿਕ ਲ ਗਿਆ ਪੁਲਿਸ ਲਕੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਪਿੱਟੀ ਜਾਏ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਿੰਘ ਸੰਭਲ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕਨਸਟਰਕਸ਼ਨ ਪਾਸੋਂ ਪੁਲ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਨੂੰ ਉਥੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਤ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਭਜਨ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਤਾਇਆ ਤਾਂ ਬੜਾ ਭਜਨੀਕ ਸੀ, ਪਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੇ ਅਜੇ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਤਾਏ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਵੇਰੇ ਉਠਦਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਵੀ ਕਰਦਾ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਖਮਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਕਰਦਾ, ਅਕਾਲ ਤੁਰਖ ਅਗੇ ਜੋਦੜੀਆਂ ਵੀ ਕਰਦਾ।

ਇਥੇ ਇਸ ਨਾਲ ਦੋ ਵਾਰਤਾਂ ਬੀਤੀਆਂ। ਇਕ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਕੁਆਰਟਰ ਅਗੇ ਟਹਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਦੇ ਕੋਈ ੧੧ ਕੁ ਵਜੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਚੌਕੀਦਾਰ ਰਘੋਨਾਥਾ ਦੀਆਂ ਡਾਡਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਗਰੀਬ ਭਜਦਾ ਆਇਆ ਤੇ ਧੜਮ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗਾ। ਕੇਵਲ ਮੂੰਹੋਂ ਇਤਨਾ ਨਿਕਲਿਆ।

ਟੂਣੀ, ਟੂਣੀ, ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਟੂਣੀ! ਬਚਾਓ, ਬਚਾਓ।" ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨਿਗਾਹ ਚੁਕ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇਉਂ ਜਾਪੇ ਜਿਵੇਂ ਵਡੀ ਗਡੀ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਓਧਰ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦਾ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਤੇ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਟੂਣੀ ਨੂੰ ਅਗੇ ਆਉਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਪਈ। ਉਹ ਲਾਟਾਂ ਗੁਮ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਮਸਾਂ ਮਸਾਂ ੧੪-੧੫ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਡਾਕ ਬੰਗਲੇ ਦੇ ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਘਰ

ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਹ ਦਿਨ ਕੋਈ ਜੇਠ ਹਾੜ੍ਹ ਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਪੁਲਿਸ ਆ ਦੁਆਲੇ ਹੋਈ। ਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਸਭ ਦੀ ਤਾਲਾਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਟਰੰਕ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹਾਏ ਗਏ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਗਹਿਣਾ ਗੱਟਾ ਪੁਲਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਸਭ ਵਸਤੂ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਤੇ ਸਿਰ ਫੇਰਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਮਾਫੀ ਮੰਗਦੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਜ ਰਖੀ।

ਚੋਰੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਬੀਤਿਆਂ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਹੋਣਾ ਏ ਕਿ ਇਕ ਵਜੇ ਰਾਤ ਦੇ ਇਕ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਅਗੇ ਆ ਖਲੋਤਾ।

ਉੱਚਾ ਲੰਮਾ, ਗਰਦਨ ਵੀ ਲੰਮੀ ਸਿਰ ਤੇ ਜੂੜਾ, ਤੇੜ ਕਛਹਿਰਾ, ਬੈਟਰੀਆਂ ਵਰਗੇ ਤੇਜ਼ ਨੇਤਰ, ਤਕਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਸਭ ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲੇ। ਪੰਜਾਬੀ, ਉੜੀਆ, ਹਿੰਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ।

ਉਸ ਦੇ ਨੈਣ ਗੜੁੱਚ, ਤੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਲਗੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ। ਖਿਆਲ ਆਵੇ ਖਬਰੇ ਇਹ ਛਲਾਵਾ ਏ! ਕਦੇ ਮਨ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੌੜਨ ਕਿ ਇਹ ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਏ, ਸਾਡੇ ਪਰਦੇ ਕਜਨ ਆਈ ਏ। ਸਾਧੂ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ? ਸਾਧੂ ਰੇਖ ਵਿਚ ਮੇਖ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਏ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ :—

ਟੂਟੇ ਬੰਧਨ ਜਾਸਕੇ ਹੋਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :—

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ।
ਦਰਸਨਿ ਭੇਟਤਿ ਹੋਤਿ ਨਿਹਾਲ।

ਸੰਤਾਂ "ਕਹਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਣਾ ਏ।" "ਧੰਨ ਭਾਗ ਮਹਾਰਾਜ! ਕੀ ਛਕੋਗੇ? ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰੌਂਠੇ?" ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ "ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਏ।" ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਦੇ ਵਿਚ ਘਿਓ ਖੰਡ ਰਲਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕੇਵਲ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ

ਠਹਿਰੇ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਿਆ ਤੇ ਟੁਰ ਪਏ। ਟੁਰਨ ਲਗਿਆ ਕਿਹਾ। "ਦਿੱਲੀ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।" ਬਸ ਇਤਨਾ ਕਹਿ ਚੰਨ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਵਿਚ ਹੁਮਕ ਟੁਰੇ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਤਕ ਵਖਾਈ ਦਿਤੇ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਕਿਥੇ ਛਾਈਂ ਮਾਈਂ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਰਾਤ ਭਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬਤੀਤ ਹੋਈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਚਨ ਮਨ ਕੇ ਦਿਲੀ ਆ ਗਏ ਤੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ : ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਸਭ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੱਕੇ ਬੱਕੇ। ਆਖਣ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਲਭਦਿਆਂ ਲਭਦਿਆਂ ਪੁਲਿਸ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਏ ਇਹ ਮਫਰੂਰ ਆਪੇ ਹੀ ਆ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਏ। ਖੈਰ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਹਥਕੜੀਆਂ ਲਗ ਗਈਆਂ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ੨੦੦ ਰੁਪਏ ਲਾ ਕੇ ਇਕ ਵਕੀਲ ਕਰ ਲਿਆ ਰਾਤ ਦਰੀਆਗੰਜ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਡਕ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਵਕੀਲ ਤਾਂ ਫੀਸ ਲੈ ਕਚਹਿਰੀ ਭੁਗਤਾ ਘਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਕੀਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਤ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਜਨ ਤਕੜਾ ਹੋ ਕੀਤਾ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਅੱਖ ਨਾ ਲਾਈ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜ਼ਾਰੀ। ਰਾਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਾਕੀ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਵਕੀਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਖਲੋਤਾ। ਸਿਰ ਤੇ ਕਲਗੀ, ਗਲ ਵਿਚ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ਪਾਸੇ ਜੜਾਊ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ, ਮੋਢੇ ਤੇ ਕਮਾਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭੱਥਾ। ਭੱਥੇ ਵਿਚ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੁਖੀਆਂ ਵਾਲੇ ਤੀਰ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ! ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਹੈਤਾ ਕਰਨਗੇ।" ਇਹ ਕਹਿ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਈ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗੱਡੀ ਆਈ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਤੇ ਗੱਡੀ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁਕੀ। ਮੁਜਰਮ ਨੂੰ ਮੈਜਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਗਰ ਮੈਜਸਟ੍ਰੇਟ ਚੁੱਪ। ਬੋਲੇ ਨ ਚਾਲੇ ਜੀਭ ਖਿਚੀ ਗਈ। ਕਲਮ ਨ ਚੁਕੀ ਜਾਵੇ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੀ ਫਾਈਲ ਨ ਲਭੇ। ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਹਫੜਾ-ਦਫੜੀ ਮੱਚ ਗਈ। ਮੇਜ਼ ਦੀਆਂ ਨੁਕਰਾਂ ਫੋਲ ਮਾਰੀਆਂ। ਕਲਰਕ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਅਲਮਾਰੀਆਂ

ਫੋਲਣ। ਬਥੇਰੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਕੀਤੀ ਮਗਰ ਫਾਈਲ ਨ ਮਿਲੀ। ਜੱਜ ਹੈਰਾਨ; ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਹੈਰਾਨ; ਰੀਡਰ ਹੈਰਾਨ; ਪੁਲਿਸ ਹੈਰਾਨ ਆਖਰ ਜੱਜ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਹਥਕੜੀਆਂ ਲਾਹ ਦਿਓ । ਮੁਲਜ਼ਮ ਇਕ ਸਾਲ ਵਾਸਤੇ Free ਫਰੀ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਹਿਆ, "ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ?" ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬਰੀ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ? ਅੰਤ ਜੱਜ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਹੀ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ. ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੱਜ ਦੇ ਘਰ ਗਇਆ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਮੈਜਸਟ੍ਰੇਟ ਵੀ ਅਗੋਂ ਆਦਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ, "ਸਰਦਾਰਾ! ਤੇਰੇ ਵਲ ਕੋਈ ਅਗਮੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ। ਫਾਈਲ ਮੇਰੀ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਪਈ ਸੀ, ਮਗਰ ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਹਿੰਮਤ ਨ ਪਈ ਜੋ ਚੁਕ ਸਕਾਂ। ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਖੇ।" ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਤੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮੁੜ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਿਲੀ ਰਹਿਆ। ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਕੁਝ ਕੁਆਰਟਰ ਬਨਾਏ । ਤਿਹਾੜ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੀ। ਮੁੜ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕਨਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਪਾਸ ਭੂਪਾਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਹਮੀਦਿਆ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਮਕਾਨ ਕਰਾਏ ਤੇ ਲਇਆ। ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਚਲਿਆ। ਚੰਗੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਚੁੰਗੀ ਨਾਕੇ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਭਗਵਿਆਂ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਪੂਰਨ ਗੁਰ ਸਿੱਖ। ਕਦ ਕਰੀਬਨ ੬ ਫੁਟ, ਜਟਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਮਗਰ ਸਿਰ ਤੇ ਚਿੱਟਾ ਦਸਤਾਰਾ, ਨੂਰਾਨੀ ਚਿਹਰਾ । ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸਰਦਾਰਾ! ਤੇਰੇ ਘਰ ਜਾਣਾ ਏ । "ਸਤਿ ਬਚਨ ਮਹਾਰਾਜ !" ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਟੁਰ ਪਏ। ਘਰ ਪੁਜ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ "ਕੀ ਛਕੋਗੇ ?" ਛਕਣ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨ ਦਿਤਾ, ਮਗਰ ਇਤਨਾ ਕਹਿਆ, ਤੁਹਾਡੇ ਫਲਾਣੇ ਅਟੈਸੀ ਕੇਸ ਵਿਚ ੭੬੫੦/- ਰੁਪਏ ਹਨ। ਖੈਰ ਇਹ ਸੁਣ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਅਟੈਚੀ ਕੇਸ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਅਗੇ ਰਖਿਆ । ਉਸ ਵਿਚ ਠੀਕ ੭੬੫੦ ਰੁਪਏ ਸਨ। ਇਤਨੇ

ਨੂੰ ਸੰਤ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ । ਝਟਕਾ ਮਾਰਿਆ ਦਸਤਾਰ ਉਹ ਜਾ ਪਈ । ਜਟਾਂ ਖੁਲ ਗਈਆਂ । ਸੰਤਾਂ ਜਟਾਂ ਨਚੋੜੀਆਂ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਂ ਵਹਿ ਟੁਰੀਆਂ । ਘਰ ਦੇ ਜੀ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ । ਸਰੀਰ ਪਾਣੀਓ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਮੁਠ ਖੋਲ੍ਹੀ । ਮੁੱਠੀ ਵਿਚ ਚੌਲ ਸਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੋ ਦਾਣੇ ਚੁਕ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾ ਲਏ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ । ਬਾਣੀ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਇਆ ।

ਸੰਤਨ ਕਾ ਦਾਨਾ ਰੂਖਾ ਸੋ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ,
ਗ੍ਰਿਹ ਸਾਕਤ ਛਤੀਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੇ ਬਿਖੂ ਸਮਾਨ ।

ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਛੱਤੀ ਪਦਾਰਥ ਕੀ ਛੱਤੀ ਸੌ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਵਾਦ ਸੀ । ਸ੍ਰ: ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, "ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੋ ।" ਕੇਵਲ ੧੧ ਰੁਪਏ ਹਵਨ ਕਰਨਾ ਏ । ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿਆ "ਕਾਪੀ ਲਿਆ" ਇਕ ਕਾਪੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ । ਉਸ ਉਪਰ ਸੰਤਾਂ ਲਿਖਿਆ, ਫਲਾਣੇ ਮਹੀਨੇ, ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ । ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ । ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿੰਘ ਰਖਣਾ । ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਆ । ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਇਕ ਖੂਨ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਵਿਗਾੜ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਘਾਬਰਨਾ ਨਹੀਂ । ਸੰਤ ਇਹ ਕਹਿ ਉਠ ਖਲੋਤੇ । ਥੋੜੇ ਦੂਰ ਗਏ ਸਨ ਨ ਸੰਤ ਨ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ । ਮਗਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਬੇਚੈਨੀ ਆ ਗਈ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਏ । ਛਡ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਬਿਨਾਂ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਕੀਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜਾਈਏ । ਪਰ ਅਜੇਹੇ ਸਾਧ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਰਾਹ ਦਰਸਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁੰਝਲਾਂ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ ।

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਕੰਮ ਤੇ ਗਇਆ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੇ ਭਲਾਈ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਆਰਡਰ ਆ ਗਏ ਹਨ । ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਫਾਈਨਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ੧੯੫੭ ਉਪ੍ਰੰਤ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ । ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਚੱਕੀ ਲਾ ਲਈ । ਬੱਚੇ

ਦਾ ਜਨਮ ਵੀ ਉਸੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋਇਆ । ਮਾਈਆਂ ਕਹਿਆ, ''ਮੁੰਡਾ ਤਾਂ ਪੀਲਾ ਭੂਕ ਏ । ਪੂਣੀ ਵਰਗਾ ਰੰਗ ਏ, ਮਗਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਨਾਲ ਕਹਿਆ, ''ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਬਖਸ਼ਿਆ ਏ ਖ਼ੂਨ ਵੀ ਦੇਵੇਗਾ !'' ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਬੱਚੇ ਦਾ ਰੰਗ ਸਿਉ ਵਰਗਾ ਨਿਕਲ ਆਇਆ । ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਉਂ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ।

ਇਥੇ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਣਾ ਲਿਆ । ਸਮਾਨ ਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ੨੮×੩੧ ਦਾ ਇੰਜਨ ਲਾ ਦਿਤਾ । ਆਰਾ ਤੇ ਚੱਕੀ । ਬੜਾ ਕੰਮ ਚਲਿਆ । ਰੋਜ ਦਾ ੧੦੦—੧੦੦ ਬਚਨ ਲਗੇ । ੧੯੬੨ ਵਿਚ ਆਰੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਕ ੧੬—੧੭ ਸਾਲ ਦੀ ਲੜਕੀ ਆ ਖਲੋਤੀ । ਉਸ ਦੀ ਗੁਤ ਫਸ ਗਈ । ਨਾਲ ਹੀ ਲਪੇਟੀ ਗਈ । ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਇੰਜਨ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ । ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਜਫਰ ਪੁਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਾਇਆ । ਡਾਕਟਰਾਂ ਬਥੇਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ, ਮਗਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰਾਨ ਤਿਆਗ ਗਈ । ਪੁਲਿਸ ਤਫਤੀਸ਼ ਕਰਨ ਆਈ । ਚੋਧਰੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਐਲ. ਏ. ਸੀ ਉਸ ਕਹਿਆ, ''ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ! ਇਸ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ । ਘਬਰਾ ਨਾ । ਲੜਕੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਬਿਆਨ ਦਿਤੇ । ''ਸ੍ਰ: ਸਾਡੇ ਤੇ ਬੜਾ ਮਿਹਰਬਾਨ ਸੀ । ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਬਚਿਆਂ ਵਾਂਗੂ ਪਾਲਦਾ ਸੀ ।'' ਆਖਰ ਲੜਕੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਟਾਂਗੇ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਕ ਪੀਪੀ ਤੇਲ ਦੀ । ਮਾਮਲਾ ਰਫਾ-ਦਫਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਇਥੇ ਵੀ ਲਾਜ ਰਖੀ ।

ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਹਿਆ 'ਸਰਦਾਰ ਜੀ ! ਇਥੇ ਰਹਿਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ । ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਿਆ । ਕਾਰਖਾਨਾ ਵੇਚਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋ ਗਈ । ਮਾਲ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ । ਲਗ ਪਗ ੩੦੦੦੦ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਸੀ ਮਗਰ ਮੁਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ੫੦੦੦ ਦਾ ਸੌਦਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਮੁਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ੫੦੦੦ ਲਿਆ ਰਖਿਆ ਪਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ੧੦੦ ਮੋੜ ਦਿਤਾ ।

ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨਵੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਇਕ ਟਰੈਵਲਿੰਗ ਏਜੰਟ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਕਿਹਾ "ਸਰਦਾਰਾ! ਵਲੈਤ ਜਾਣਾ ਈ? ਲਿਆ ਦਸ ਰੁਪਏ" ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦਸਾਂ ਦਾ ਨੋਟ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ੧੧ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਚਿਠੀ ਆ ਗਈ। ਪਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕਹਿਆ ਇਹ ਤਾਂ ਵੋਚਰ ਏ। ਖੈਰ ਫਰਵਰੀ ੧੯੬੩ ਵਿਚ ਪਾਸਪੋਰਟ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਮਈ ਦੀ ਪੰਜਵੀ ਤਾਰੀਖ ਏਅਰ ਫ੍ਰਾਂਸ ਰਾਹੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪੁਜ ਗਿਆ। ਅਗੋਂ ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜਾ ਨਿਘਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਕਈ ਪੁਰਾਣੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਮਿਲ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਹਿਆ ਯਾਰਾ! ਕੇਸ ਕਟਵਾ ਲੈ ਕਲ ਈ ਕੰਮ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਨ ਨ ਮੰਨਿਆ। ਉਸ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ੌਕੀਆ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਮੁੰਡਾ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਉਠਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਕਹਿਆ "ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਕੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ?" ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਉਤਰ ਦਿਤਾ "ਭਾਈ ਮੈਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।" ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਰੋਮ ਫੋਰਡ ਪੁਜਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਖੈਰ ਸਾਲ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਏ ਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੋਟੀ ਸੰਗਤ ਵੀ ਆ ਮਿਲੀ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿਆ—

ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਸੰਗਿ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦੂਰਹਿ ਜਾਈਐ ਭਾਗ।
ਬਾਸਨੁ ਕਾਰੋ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗ।

ਸੰਨ ੧੯੬੫ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਆਇਆ ਤੇ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾਂ ਨਬੇੜ ਮੁੜ ਵਲੈਤ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਸੁਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਮੇਲ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਸੀ, ਮਗਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ੧੯੬੭ ਵਿਚ ਵਲੈਤ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ। ਸੁਭਾਗ ਸਿੰਘ ਬਾਗੋ ਬਾਗ। ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਹਿਆ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ,

ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਜਦ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੇ ਗਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸੁਤੇ ਭਾਗ ਲਗੇ ਅੰਗੜਾਈਆਂ ਲੈਣ। ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਲਾਇਆਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਡੂੰਗਾਂ ਅਸਰ ਪਇਆ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ "ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਹੈ ਕੋਈ ਸਜਣ ਰਾਖਸ਼ ਬੁਧੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦੇਵਤਾ ਬਣਨ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ?" ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਝਟ ਪਟ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਲੰਗੋਟੀਏ ਯਾਰ ਹੱਕੇ ਬਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਪਰ ਜਦ ਕਰਮ ਉਗੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਧੁੰਦ ਆਪੇ ਪਾਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਏ ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬਰਾਜਮਾਨ ਸਨ ਤੇ ਤਪਤ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਠਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜਦ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਮਲ ਨੇਤਰ ਉਤਾਂਹ ਕੀਤੇ। ਮਿਹਰਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦਰੀਆ ਗੰਜ ਵਾਲੇ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰੀ ਆਇਆ। ਬਸ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਇਆ :—

ਫੂਟੋ ਆਂਡਾਂ ਭਰਮ ਕਾ ਮਨਹਿ ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸ
ਕਾਟੀ ਬੇੜੀ ਪਗਹ ਤੇ, ਗੁਰ ਕੀਨੀ ਬੰਦਿ ਖਲਾਸ।

ਰੈਮ ਫੋਰਡ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾ। ਸੰਗਤਾਂ ਘਰੀਂ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਗਰ ਇਹ ਬੋਲ ਨ ਸਕਿਆ। ਸੂ: ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਹੋਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਰਜ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਭ ਪ੍ਰਵਾਨ, ਮਗਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਜਾ ਪਵਿਤਰ ਕੀਤਾ। ਮੰਜੇ ਤੇ ਚਾਦਰ ਸੀ ਗਰੀਬ ਨੀਵਾਜ ਉਸੇ ਚਾਦਰ ਤੇ ਜਾ ਬਰਾਜੇ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖਲੋ ਗਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ! ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵਖਰੀ ਗਲ

ਕਰਨੀ ਦੇ। ਇਹ ਸੁਣ ਸੰਗਤ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਈ ਹੁਣ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਮੁਸ਼ਕਲਕੁਸ਼ਾ ਆਹਮਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਰਮ ਦੇ ਪਰਦੇ ਪਾੜਨ ਲਈ ਕਹਿ ਹੀ ਦਿਤਾ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਸਮਾਂ ਭੁਲ ਗਿਆ ਜਦ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਕੰਡੇ ਚੁਭਾਏ ਸਨ ? ਉਹ ਰਾਤ ਯਾਦ ਈ ਜਦ ਜੇਲ ਖਾਨੇ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਨਾਲ ਕਸਿਆ ਪਇਆ ਸੈਂ ? ਤੇ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰ ਰਹਿਆਂ ਸੈਂ ? ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਵੇਲਾ ਯਾਦ ਏ ਜਦ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਸੀ ? ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਮਨੁਖ ਨਹੀਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਅਹਿਲ ਮੂਰਤੀ, ਮਗਰ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਛਮ ਛਮ ਚਲ ਰਹਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਸੀਨ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਫਿਲਮ ਗਏ। ਚਰਨ ਤੇ ਢਹਿ ਪਇਆ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਨਾ ਚਿਰ ਪਇਆ ਰਹਿਆ। ਜਦ ਸੁਰਤ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀ ਸਰੀਰ ਹੌਲਾ ਫੁਲ ਸੀ। ਇਉਂ ਭਾਸੇ ਜਿਵੇਂ ਸਤਾਂ ਵਲੈਤਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ, ਤੇ ਝੋਰੇ ਡੁਸਕਣੀਆਂ ਤੇ ਹਾਉਕੇ ਖੰਭ ਲਾ ਕਿਤੇ ਉਡ ਗਏ ਹਨ।

ਜਦ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ੧੯੭੬ ਵਿਚ ਦਿਲੀ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੇਠ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਹਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨਗਰ, ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਾਸਤੇ ਨਿੰਮਤਰਨ ਦਿਤਾ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵੱਡੀਆਂ ਤਸ਼ਵੀਰਾਂ ਲਗੀਆਂ ਲਟਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜਦ ਨਜ਼ਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਤੇ ਜਾਕੇ ਟਿਕੀ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੰਝੂ ਵਹਿ ਟੁਰੇ ਤੇ ਸਹਜੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ! ਸੰਭਲ ਵਾਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਸਰੂਪ ਸੀ। ਇਤਨੇ ਮੋਟੇ ਨੇਤਰ, ਇਤਨਾਂ ਸੁੰਦਰ ਚਿਹਰਾ, ਗਰਦਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਉਚੀ।

੧੯-੨-੭੬

ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਨਾਥ

"ਬਖਸ਼ ! ਬਖਸ਼ !! ਬਖਸ਼ !!!"

"ਕਾਹਦੀ ਬਖਸ਼ ?"

"ਰਹਿਮ ! ਰਹਿਮ !! ਰਹਿਮ"

"ਕੋਈ ਗਲ ? ਕੋਈ ਬਾਤ ?"

"ਮੈਂ ਪਾਮਰ, ਮੈਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਮੈਂ ਕਬਾਬੀ ਵੈਲੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ" 'ਜਾ ਭਜਨ ਪੁਛ ਲੈ ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈ ! ਅਗੋਂ ਤੋਂ ਨਾ, ਖਾਈਂ ਪੀਵੀਂ ।" ਇਹ ਕਹਿ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ।

"ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਇਕ ਦਮ ਸਤਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਤੇ ਚਲੀ ਗਈ ਹੌਲਾ ਫੁਲ ਹੋ ਗਿਆ । ਪੈਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਨ ਲਗਣ । ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਬਚਨ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹਨ :—"

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਦੀਨੋ,
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮੈਲੁ ਗਈ ।

ਅਗ੍ਹਾਂ ਅਜੇ ਚਾਰ ਕਦਮ ਹੀ ਗਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਅਗੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਮਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਫੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਂਦਿਆਂ ਕਹਿਆ 'ਕਿਡਾ ਸੁਹਣਾ ਲਗਦਾ ਏ ।' ਇਹ ਸੁਣ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਥਰੂ ਆ ਗਏ । ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਗਾਂਹ ਨਿਕਲ ਗਏ । ਮੈਂ ਜਲ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕ ਮਸਤਾਨ ਗੜ੍ਹ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਅਗੋਂ ਕੋਠੀ ਦੇ ਸਭ ਦਰਵਾਜ਼ੇ

ਬੰਦ ਸਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖਲੋ ਗਿਆ। ਲਗਾ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਨ ! ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਛੱਤ ਤੇ ਖਲੋ ਸਭ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਹਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆਏ ਤੇ ਸਭ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਜਿਆ। ਮੈਂ ਅਗਾਂਹ ਵਧਿਆ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ "ਜਦ ਗਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਸਿਧੀ ਆਪ ਕਰੋ। ਵਿਚੋਲੇ ਨਾ ਪਾਓ।" ਮੁੜ ਬੇਨਤੀ ਦੁਹਰਾਈ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ! ਬੜਾ ਉਧਾਰ ਸਿਰ ਚੜ ਗਿਆ ਏ। ਕਈ ਲੰਗਰ ਜਮਾਂ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਮੇਲੇ ਵੀ ਬਾਕੀ ਹਨ। ਇਕ ਲੰਗਰ ਦੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਹੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰੋ।" ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਰੁਠ ਪਏ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ "ਗੁਰਭਜਨ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਸੁਮਾਵਾਂਦੀ ਬਜਾਏ ਘੁੜਾਮ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਲੰਗਰ ਹੋਵੇਗਾ ਸੁਮਾਵਾਂ ਇਤਲਾਹ ਦੇ ਦਿਓ।" ਮੈਨੂੰ ਗਜ ਗਜ ਲਾਲੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ ਤੇ ਚਾਈਂ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜਿਆ।'

"ਪਰ ਸਰਦਾਰਾ ! ਇਸ ਬਖਸ਼ਬੰਦੀ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਬਖਸ਼ਬੰਦੀ ਕਿਸ ਗਲ ਦੀ ? ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕਿਹੜੀ ਖੁਨਾਮੀ ਹੋ ਗਈ। ਤੂੰ ਕਿਹੜੀ ਗਲੋਂ ਛੇਕਿਆ ਗਿਓਂ ?" ਮਾਸਟਰ ਜੀ ! ਆਖੋ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤੇ ਹਨ, ਭੁਲੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਵਰਨਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਦੁਰਭਾਗਤਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜ ਜਾਏ। ਪਰ ਇਹ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਲਿਆਉਣ ਤੇ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੇ। ਡਿਗਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਕੰਡੇ ਕਢਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਬਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਚੋਰਾਂ ਧਾੜਵੀਆਂ ਤੇ ਪਾਮਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਮਿਹਰ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕੂੰਜ ਦੂਰ ਪਇਆਂ ਆਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਵਿਚ ਰੱਖ ਪਾਲਦੀ

ਪੋਸਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਭੁਲਿਆਂ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਖੂਹ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਪਏ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਂਦੇ। ਲਓ ਮੇਰੀ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣੋਂ।

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਸ: ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ ਜਿ: ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਨਿਕਿਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਈ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਸਰੀਕਾਂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਕੱਖੋਂ ਹੌਲੇ ਤੇ ਪਾਣੀਉਂ ਪਤਲੇ ਪੈ ਗਏ। ਪਰ ਜਦ ਸੰਤਾਂ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਿਗੜੀ ਵਾਲਿਆਂ ਕੰਨ ਵਿਚ ਫੂਕ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਦਿਨ ਫਿਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਗਹਿਮਾ ਗਹਿਮ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ। ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਆਸਣ ਸਾਡੇ ਘਰ ਖੁਲ੍ਹਣ ਲੱਗੇ। ਹਰ ਸਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਆਉਣ ਲਗਾ। ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਜੈਕਾਰੇ ਛੁਟਦੇ।

ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੰਡਾਰ ੧੯੪੭ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਆਏ, ਮੁੜ ਸ੍ਰੀ ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਨਕੌੜੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਮਾਸਟਰ ਜੀ ! ਜਦ ਦਿਨ ਮਾੜੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੁਧ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਬਾਦਾਮ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਅੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖਖੜੀਆਂ ਅੰਬ ਵਿਖਾਈ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਛੱਪੜਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਗੰਗਾ ਜਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਦੇ। ਨਕੌੜਾ ਨੱਕ ਦਾ ਰੋੜਾ ਦਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਕੌਠੀ ਕੌਠੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੇ ਦਸਾਏ, ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਝੱਲ ਜਿ: ਸੰਗਰੂਰ ਜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਅਲਾਟ ਕਰਾਈ। ਲਗਪਗ ਇਹ ੧੯੫੨ ਸੰਨ ਦੀ ਗਲ ਏ। ਪਰ ਝੱਲ ਮੈਨੂੰ ਝੱਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਰਮਤ ਉਡ ਗਈ, ਮਨ ਮਤ ਆ ਛੌਣੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਹੰਸ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਏ, ਕਾਂਵਾਂ ਰੌਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਲਗੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੇ ਕਬਾਬ ਭੁੱਜਣ। ਮਹਿਫਲ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗਰਮ। ਇਕ ਚੰਡਾਲ ਚੌਕੜੀ ਜਾਏ ਦੂਜੀ ਆਏ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ, ਰੱਬ ਰਹੀਮ ਪਾਖੰਡ ਨਾਜ਼ਰੀਂ ਆਉਣ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰ ਸਿਲ ਕਾਇਮ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਨ ਥਿੜਕੇ। ਉਹ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਰਹੇ। ੧੯੬੦ ਵਿਚ ਝੱਲ ਛਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਘੁੜਾਮ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ, ਪਰ ਬਦਬਖਤੀ ਵੀ ਨਾਲ ਆ ਗਈ। ਜ਼ਮੀਨ

ਤਾਂ ੮ ਮੁਰੱਬੇ, ਨਾਲੇ ਨੰਬਰਦਾਰੀ, ਪਰ ਕੌਲੀ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਡੁਬ ਗਿਆ। ਹੱਥ ਮਾਰਿਆਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨ ਲਭੇ। ਪੈਰ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਥਿੜਕਦੇ ਗਏ। ਲਫਾਫਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਰਜ਼ੇ ਨਾਲ ਵਾਲ ਵਾਲ ਵਿੰਨਿਆ ਗਿਆ।

ਖਿਆਲ ਏ ੬੦ ਦੇ ਈ ਦਿਨ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘੜਾਮ ਆਏ। ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਨੋਟ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਹਨ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਾਇਣ, ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ, ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਪਕੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ, ਨਿਤ-ਨੇਮੀ। ਉਨ੍ਹਾ ਕਿਹਾ ਆ ਲੈ ਪੰਜ ਮੈਂ ਦੇਨਾ ਹਾਂ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਚੱਕ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਪੀ ਲਈਂ। ਹੰਕਾਰ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਮੌਰਾਂ ਕਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਬਣਿਆ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਸਿੰਘਣੀ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਤੇ ਪੱਕੀ ਰਹੀ। ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਢਿਲੀ ਨਾ ਪਈ। ਆਏ ਗਏ ਸਾਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ। ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਨੇਮ ਨਾਲ ਦੇਂਦੀ। ਅਸਲ ਗਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਿੰਘਣੀ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਦਿਨ ਟੱਪ ਗਏ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਰੁਲਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਆ "ਬੀਬੀ ਲਿਆ ਦੁੱਧ ! ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਕਰਾਂਗੇ।" ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਵੀ ਢੋਠਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਬੁਲ੍ਹੀਆਂ ਵਿਚ ਹਸਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਨੋਟ ਚੁਕ ਜ਼ੇਬ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵਿਗੜਨੀ ਸ਼ੁਰ ਹੋ ਗਈ, ਬੇਮੁਖਤਾ ਦੀ ਕੰਧੀ ਮੋਟੀ ਤੇ ਚੌੜੀ ਹੋ ਗਈ। ਆਪਣੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਪੰਡੋਰੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮੰਗ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਖਾਂਦਾ ਪੀਂਦਾ ਸੀ। ਭੌੜੇ ਨੂੰ ਭੈੜਾ ਸੌ ਕੋਹ ਦਾ ਵਲਾ ਮਾਰ ਕੇ ਮਿਲਦਾ ਏ। ਇਨਾਂ ਹੀ ਘੱਟੇ ਕੋਡੀਆਂ ਵਿਚ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿਆ, ਤਾਰੇ ਚਮਕਦੇ ਰਹੇ, ਮਗਰ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹੇਰੇ ਨੇ ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਘੇਰ ਲਿਆ।

ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਬਿਪਤਾ ਲਗੀ ਘੇਰਾ ਤੰਗ ਕਰਨ। ਅੱਜ ਢੱਗਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਕੱਲ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਸਲ ਨ ਲਗੀ; ਝਾੜ ਨ ਫੜਿਆ। ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਦਿਨ ਘਟਦੇ ਘਟਦੇ ਘਟਦੇ ਗਏ ਤੇ ਪੈਸੇ ਵਿੰਹਦਿਆਂ ਵਿੰਹਦਿਆਂ ਹੱਥਾਂ

ਵਿਚੋਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਗਏ। ੧੯੭੦ ਦਾ ਸਾਲ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨਵਾਂ ਗੁਲ ਖਿੜਾਇਆ। ਮੇਰੇ ਭਤੀਜੇ ਪਾਸੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲ ਗਈ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਫੱਟੜ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਹੋਰ ਟੁਟ ਪਈਆਂ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਜਾ ਥਾਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖਵਾਈ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਦੇਣ ਗਏ ਸਾਂ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰੁਪਏ ਸਨ। ਇਹ ਖੂਹਣ ਲਗੇ। ਅਸਾਂ ਬਚਾ ਕੀਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿਤੀ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਵੈਸੇ ਰੁਪਿਆ ਪੈਸਾ ਬਚਾ ਘਰ ਆ ਗਏ। ਬਸ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਪੌ ਬਾਰਾਂ।

ਮਾਸਟਰ ਜੀ! ਉਹੋ ਹੀ ਪੁਲਸੀਏ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਘਿਉ-ਖਿਚੜੀ ਸਨ, ਸਭ ਅੱਖਾਂ ਫੇਰ ਗਏ। ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮੇਰੇ ਤਿੰਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਪਰਚਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਹੋ ਗਈ, ਮਗਰ ਮੈਨੂੰ ਬਗਾਨੇ ਪੁੱਤਾਂ ਹਵਾਲਾਤ ਦੀ ਹਵਾ ਖਾਣ ਵਾਮਤੇ ਅੰਦਰ ਡਕ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਲਗਾ ਰੱਬ ਦੇ ਰੰਗ ਵੇਖਣ। ਸੋਚਾਂ ਹਾਏ! ਕੀ ਬਣ ਗਿਆ! ਪਰ ਮੇਰੀ ਸਿੰਘਣੀ ਘਰ ਵਿਚ ਵਰਨੀਆਂ ਤੋਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਰੱਬ ਯਾਦ ਆਇਆ ਸਿਆਣਿਆਂ ਠੀਕ ਆਖਿਆ 'ਮਾਂ ਤੇ ਰੱਬ ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।" ਲਗਾ ਅਰਦਾਸੇ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਹਵਾਲਾਤੇ ਪਇਆਂ ਮਨ ਦੇ ਲੱਡੂ ਭੋਰ ਰਹਿਆਂ ਸਾਂ, ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਯਾਰ ਨੇ ਆ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਨਿਗਾਹ ਪਈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਸਿਰ ਬਦੋ ਬਦੀ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਜਾ ਢਠਾ। ਡਾਡਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ "ਬਖਸ਼ੋ!" ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ "ਤੂੰ ਬਾਜ਼ ਆ ਜਾ।" ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੁੜ ਢਠਾ ਤੇ ਡੁਸਕੇ ਡਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ "ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ! ਕਾਲ ਕੋਠੜੀ ਚੋਂ ਕੱਢੋ। ਮਿਹਰਾਂ ਕਰੋ।" "ਖਾਣ ਪੀਣ ਛਡ ਦੇ" ਸਤਿਬਚਨ ਕਹਿ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਰਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ ਆਇਆ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਬਦ ਕਿਸਮਤੀ ਨੇ ਪੂਰਾ ਖਹਿੜਾ ਨ ਛੱਡਿਆ। ਓਸੇ ਚੰਡਾਲ ਚੋਕੜੀ ਮੁੜ ਆ ਘੇਰਿਆ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਬਚਨ ਭੁਲ ਗਏ। ਕੋਠਾ ਉਸਰਿਆ ਤਰਖਾਣ ਵਿਸਰਿਆ। ਮੁੜ ਓਹੋ ਦੌਰ ਪਿਆਲੇ ਦੇ। ਕੁਕੜਾਂ ਤੇ

ਬਕਰੀਆਂ ਦੀ ਅਲਖ ਲਗੀ ਲਹਿਣ । ਪਰ ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਚ ਇਹੋ ਵਾਧਾ ਏ, ਉਹ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਛਡਦਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦਵਾਈ ਵਖਰੀ ਵਖਰੀ ਏ । ਜੇਹੋ ਜੇਹਾ ਰੋਗੀ ਤੇਹੋ ਜੇਹਾ ਇਲਾਜ । ਜੇਹੋ ਜੇਹੀ ਸਾਮੀ ਤੇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋ ਟਕਰਦਾ ਏ ।

ਹੁਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਹਰਕੇ ਤਾਪ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਲਾ ਦਿਤਾ । ਲਗਾ ਉਹ ਮੇਰੀ ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨ । ਨਾਲ ਈ ਯਰਕਾਨ । ਬਾਣੀ ਠੀਕ ਆਖਿਆ ਏ :—

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ ।
ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗ ।

ਦੋਹਾਂ ਟਹਿਲੂਆਂ ਸਰੀਰ ਭੰਨ ਸੁਟਿਆ । ਲਹੂ ਮਿੱਝ ਖਾ ਪੀ ਗਏ । ਹੱਡੀਆਂ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ ਫੇਫੜੇ ਵੀ ਗਲ ਗਏ । ਨਾੜਾਂ ਸੁਕ ਗਈਆਂ । ਮੇਰੀ ਸਿੱਖਣੀ ਪਟਿਆਲੇ ਲੈ ਗਈ । ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਬੀ. ਡੀ. ਸ਼ਰਮਾ ਵੈਦ ਜਾਣੂ ਸੀ । ਉਸ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ਼ ਸਪੈਸ਼ਲ ਵਾਰਡ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾ ਦਿਤਾ । ਨਰਸਾਂ ਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਚੇਚਾ ਕਹਿਆ "ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ।" ਮੇਰੀ ਬੀਬੀ ਮੁਹਿੰਦਰ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬਹਿ ਗਈ। । ਡਾਕਟਰ ਲਗੇ ਵੇਖਣ ਚਾਖਣ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਲਿਆਂ ਖਲੋਤਿਆਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲ ਗਏ । ਡਾਕਟਰਾਂ ਕਹਿਆ ਚੁਪ ਰਹੋ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਕਹੋ ਮਤੇ ਚੀਕ ਚਹਾੜਾ ਮਚ ਜਾਵੇ । ਸਵੇਰੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਾਂਗੇ । ਉਹ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕਪੜਾ ਪਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ।

ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਕੜ ਲਿਆ ਤੇ ਧਰਮ ਰਾਜ ਪਾਸ ਲੈ ਚਲੇ । ਧਰਮ ਰਾਜ ਕਹਿਆ "ਇਸ ਵਿੱਟਕੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਓ ।" ਮਾਸਟਰ ਜੀ ! ਆਖੋਂ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ।" ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਜਮ ਭੱਠੀ ਵਲ ਲੈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਮਹਣੇ ਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਗਰਜਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਹਿਆ "ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲਿਆਏ ਓ ? ਜਾਓ ! ਉਥੇ ਛੱਡ ਆਓ ।" ਜਮ ਮੁੜ ਧਰਮ ਰਾਜ ਪਾਸ ਲੈ ਗਏ । ਉਸ ਨੇ ਮੁੜ

ਦੁਹਰਾਇਆ "ਇਹ ਬੜਾ ਬੇਮੁਖ ਏ। ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਇਸਨੂੰ ਇੰਜਨ ਅਗੇ ਸੁਟੋ" ਜਮ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜ ਟਿਕਾਈਆਂ ਤੇ ਮੁੜ ਓਧਰ ਲੈ ਟੁਰੇ ਜਿਧਰੋਂ ਆ ਰਹਿਆ ਸੀ। ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਡੇਰਾ ਸੀ। ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੰਤ ਭੂਰੀ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ, ਆਲਿਮ ਜੀ। ਸਭ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਘਸੀਟਦਿਆਂ ਘਸੀਟਦਿਆਂ ਇੰਜਨ ਅਗੇ ਲਿਆ ਸੁਟਿਆ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁੜ ਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ। ਇੰਜਨ ਉਤੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਪਰ ਵਾਲ ਵਿੰਗਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। "ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁੜ ਜਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਵੇਰ ਕਹਿਆ ਏ ਇਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਛਡ ਆਓ।" ਮੈਂ ਰੋਂਦਿਆਂ ਰੋਂਦਿਆਂ ਅਰਜ ਕੀਤੀ ਗਰੀਬ ਨਵਾਜ਼! ਬੜੇ ਪਾਮਰ ਹਾਂ। ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ।" ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਤੂੰ ਬੰਦਾ ਬਣ ਜਾ। ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਓਥੇ ਵੱਡਾ ਕਾਕਾ (ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਬਖਸ਼ੇਗਾ।" ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਤੋਂ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ। ਦੂਜਾ ਆਪਣੀ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਜ਼ੈਲਦਾਰਾਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਵਗਾੜ ਸਕਦਾ।" ਇਹ ਕਹਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਮੁੜ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਆ ਗਏ।

ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਹੌਲਾ ਫੁਲ ਸੀ। ਉਡਾਰੀਆਂ ਭਰਨ ਨੂੰ ਜੀ ਕਰੇ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੂੰ ਕਰ ਆਇਆ ਵੇਖਿਆ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ। ਪਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮੁਹਰਕਾ ਤਪ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਕੋਈ ਅੰਗ ਮਾਰ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਮੈਂ ਲੱਤ ਹਲਾਈ। ਮੁੜ ਦੂਜੀ। ਉਠਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਖਟਕਾ ਕੀਤੇ ਉਠਿਆ। ਨਰਸ ਦੀ ਅੱਖ ਲੱਗੀ ਪਈ ਸੀ। ਨਾਲ ਦੇ ਗ਼ੁਸਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ। ਟੂਟੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਕੇਸ ਧੋਤੇ, ਪਿੰਡਾ ਚੰਗਾ ਮਲ ਮਲ ਸਾਫ ਕੀਤਾ। ਤੌਲੀਏ ਨਾਲ ਪਿੰਡਾ ਪੂੰਜਿਆ ਤੇ ਕੱਛਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲਟਕਾ, ਚਾਦਰ ਲੈ ਕੇ ਗੁਛੂ ਮੁਛੂ ਹੋ ਪੈ ਗਿਆ। ਨਰਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਮੇਰੇ ਵਲ ਝਾਕਿਆ, ਮੇਰੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲੀ ਵੇਖ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਗਈ ਤੇ ਨਬਜ਼ ਵੇਖੀ। ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਗਈ ਤੇ ਬੀਬੀ ਮੁਹਿੰਦਰ ਨੂੰ ਦਸਿਆ, "ਬੀਬੀ! ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ

ਠੀਕ ਠਾਕ ਹਨ ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਰਾਤ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਆਏ ਤੇ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਵੀ ਹੋਏ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਵੀ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਤੀਂ ਉਠ ਕੇ ਨਹਾ ਵੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਾਪ ਵੀ। ਡਾ: ਸ਼ਰਮਾ ਆਇਆ ਤੇ ਵੇਖ ਚਾਖ ਕਹਿਆ, "ਸੁਰਜੀਤ! ਰੋਗ ਤਾਂ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਤੇਰੇ ਫੇਫੜੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਤੈਨੂੰ ੪ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਛੁਟੀ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਸੀ ਛੁਟੀ ਮਿਲੇ ਜਾ ਨਾ, ਮੈਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਲਾਵਣ ਖੈਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਛੁਟੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਵੈਦ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਪੱਕੀ ਕੀਤੀ ਕੋਈ ਭਾਰਾ ਕਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਨਹੀਂ ਤੇ......।" ਮੈਂ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਸਭ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਮਨ ਗੁਰ ਚਰਨਾਂ ਵਲ ਦੌੜੇ। ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋਏ ਸਨ ਮਗਰ ਤਖਤ ਚਵਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਹਾਲਤ ਇਉਂ ਸੀ ਜਿਵੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੀ ਹੈ—

ਖੰਭ ਵਿਕੰਦੜੇ ਜੇ ਲਹਾ ਘਿੰਨਾ ਸਾਵੀ ਤੋਲਿ,
ਤੰਨਿ ਜੜਾਈ ਆਪਣੇ ਲਹਾ ਸੁ ਸਜਣ ਟੋਲਿ।

ਖੈਰ ਅਮਰਾ ਸਰ ਦਾ ਹੋਲਾ ਆਗਿਆ। ਮਨ ਵਿਚ ਹੋਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਜਾਗਿਆ। ਇਹ ਗਲ ਘਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਵਾਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ ਕਿ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਲਗਨ ਗੁਰ-ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲਗਣ ਲੱਗੀ ਏ। ਪਰ ਡਰਾਂ ਬਹੁਤ। ਪਹਾੜ ਜੇਡੇ ਕੁਕਰਮ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਖਲੋਤੇ ਤੇ ਸੋਚਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਬਖਸ਼ਣਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਕਿਧਰ ਜਾਵਾਂਗਾਂ। ਏਡਾ ਵਡਾ ਗੁਨਾਹੀ। ਏਡਾ ਵਡਾ ਬੇਮੁਖ! ਕਿਵੇਂ ਬਖਸ਼ਸ਼? ਸੁਣਿਆ ਏ ਉਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। 'ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀ ਕਰਾਂ?" ਪਰ ਬੀਬੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਬੜੀ ਕਿਰਪਾ ਏ। ਉਹ ਆਖੇ, ਪਿਤਾ ਜੀ! ਹੋਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਓ।

੨੦੦/— ਮੈਂ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਜੀਪ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ੬੦/— ਤੇਲ ਵਾਸਤੇ ਦੇ ਆਇਆ। ਪਰ ਸਾਥੀ ਨਾ ਮੰਨੇ ਉਹ ਕਹਿਣ ਇਨ ਖਰਚਾ ਬਹੁਤਾ ਏ। ਹੁਣ ਬੜਾ ਪਛਤਾਇਆ ੬੦ ਵੀ ਗਵਾ ਬੈਠਾ। ਪਰ ਬੀਬੀ ਜ਼ੋਰ ਮਾਰੇ 'ਪਿਤਾ ਜੀ! ਹੌਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਓ! ਮੈਂ ੫੦ ਇਕ ਸਹੇਲੀ ਪਾਸੋਂ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ। ਉਹ ਗਈ ਤੇ ਝਟਪਟ ੫੦/— ਲੈ ਆਈ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਦਰਿਆਉ ਸਿੰਘ ਵਕੀਲ ਗੱਡੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਆਇਆ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਢਿੱਲੀ ਮਠੀ ਸਲਾਹ ਵੇਖ ਸਾਈ ਮੁੱੜ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਅਮਰਾਸਰ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਾਂਦਿਆਂ ਈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਲ ਪੰਡਿਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਵੇਖ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਆਖਿਆ, ''ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਫਿਕਰ ਨ ਕਰ। ਬਖਸ਼ ਬੰਦੀ ਕਰਾਵਾਂਗੇ।'' ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਗਇਆ ਤਾ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਕਹਿਆ ''ਵੇਖਦਾ ਕੀ ਏਂ? ਖਲੋ ਜਾ।'' ਪਰ ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਕੰਬਣ, ਦਿਲ ਧੜਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਗੇ ਖਲੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਥੋਂ ਖਲੋਤਾ ਨਾ ਗਇਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ। ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਈ ਬਹਿ ਗਇਆ। ਮੇਰੀ ਦਸ਼ਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਮਣੇ ਠੰਡੇ ਜਲ ਦਾ ਗੜਵਾ ਵੀ ਪਿਆ ਨਜ਼ਰੀ ਆਵੇ ਤੇ ਤਰੇਹ ਵੀ ਲਗੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਗੜਵੇ ਤਕ ਨ ਪੁਜਣ, ਜੇ ਹੱਥ ਪੈਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਰੁਕ ਜਾਉ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਵੇ। ਖੈਰ ਥੋੜਾ ਈ ਸਮਾਂ ਬੀਤਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਕੂਠ ਅਰਜ਼ੀ ਰਖ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਜਾਨੀ ਜਾਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੇ ਖੜਿਆਂ ਖੜਿਆਂ ਈ ਪੜ੍ਹ ਲਈ ਤੇ ਮਿਹਰਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬਖਸ਼ਸ਼ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ। ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦਾ ਕੋਹੜ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗੂੰ ਹੌਲਾ ਫੁਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜਿਆ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਬੀਬੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਾਮੇ ਵਿਕ ਫੁੱਲੀ ਨ ਸਮਾਏ।

(ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ)
੧੦-੧੨-੭੭

ਕੁਰਲਾਂਦੀ ਕੂੰਜ ਨੂੰ ਚਾਰਸ

ਵਿਸਮਾਦੁ ਨਾਦ ਵਿਸਮਾਦੁ ਵੇਦ ।
ਵਿਸਮਾਦੁ ਜੀਅ ਵਿਸਮਾਦੁ ਭੇਦ ।
ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੂਪ ਵਿਸਮਾਦੁ ਰੰਗ ।
ਵਿਸਮਾਦੁ ਨਾਗੇ ਫਿਰਹਿ ਜੰਤ ।
ਵਿਸਮਾਦੁ ਪਉਣ ਵਿਸਮਾਦੁ ਪਾਣੀ ।
ਵਿਸਮਾਦੁ ਅਗਨੀ ਖੇਡਹਿ ਵਿਡਾਣੀ ।

ਮੰਡੀ ਦੇਵ ਪੁਰੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਸੁਹਵਾਨਾ ਥਾਉਂ ਹੈ । ਇਥੇ ਨ ਬਹੁਤੀ ਸਰਦੀ, ਵਿਆਸਾ ਦੀ ਅਨੌਖੀ ਲੈਅ, ਨਿਰਛਲ ਤੇ ਸੂਧੇ ਪਹਾੜੀਏ, ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਦਰਿਆ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸਾਦਾ, ਬਿਸ੍ਰਾਮ ਅਸਥਾਨ, ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿਚਦੇ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਤਰ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੌਰਿਆਂ ਦੀ ਸਤਿਜੁਗੀ ਸੰਗਤ, ਇਸ ਪਰਬਤੀ ਟੁਕੜੀ ਨੂੰ ਅਤਿ ਸੁਹਾਵਉਣਾ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕੀ ਹੈ ? ਸੱਪ ਵਾਂਗੂ ਵਲੇਵੇ ਖਾਂਦੀਆਂ ਨਦੀਆਂ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਚਸ਼ਮੇ, ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਧਿਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਝਾਲਾਂ, ਉਚੀਆਂ ਚੀਲਾਂ ਸੁਗੰਧੀ ਭਰਪੂਰ ਦੇਉਦਾਰ, ਸੇਊਆਂ ਤੇ ਖੁਰਮਾਨੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਕੁਲੂ, ਪ੍ਰਬਤਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਮੁਨਾਲੀ, ਠੰਢੇ ਤੇ ਗਰਮ ਕੁੰਡ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਪਿਛੋਂ ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ । ਮੀਲਾਂ ਬਧੀ ਚਿਟੀਆਂ ਮਖਮਲੀ ਚਾਦਰਾਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਧੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਥੂਹਮੀ ਬੂਟੀ ਦੀਆਂ ਚਰਾਂਦਾਂ, ਆਪਣੇ ਪੀਲੇ

ਫੁਲਾਂ ਨਾਲ ਪਾਂਧੀਆਂ ਦੇ ਤਪਤੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਫੀਸ ਠਾਰਦੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਇਨਾਂ ਕੁਝ ਵਡਮੁਲਾ ਤੇ ਬੇ ਅੰਤ ਪਿਆ ਹੈ। ਓਥੇ ਬਿਛੂ ਬੂਟੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਟੁਰਨ ਦੀ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਗਰ ਕੁਦਰਤ ਬੜੀ ਰੰਗੀਲੀ ਹੈ, ਭੁਲੇ ਪਾਂਧੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਰਾਹੇ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ, ਪਾਲਕ ਕੋਲ ਹੀ ਵਿਛਾ ਰਖੀ ਹੈ। ਉਹ ਬਿਛੂ ਬੂਟੀ ਦੀ ਜਲਨ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਣੀ ਕਲਜੁਗੀ ਤਪਿਆਂ ਨੂੰ ਠਾਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵਡਮੁੱਲੇ ਤੇ ਅਨੋਖੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਏ ਹਨ, ਮਗਰ ਕੁਦਰਤ ਇਥੋਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲਾਗੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਬੜੀ ਕਰੋਪ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੀ ਇਥੇ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਅਮੀਰੀ ਹੈ, ਉਤਨੀ ਇਥੋਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਹੈ। ਵਿਚਾਰੇ ਗਰੀਬ, ਦਬੈਲ ਤੇ ਲਿਸੇ ਹਨ। ਗਊਆਂ ਵੀ ਬਕਰੀਆਂ ਤੁਲ ਹਨ। ਦੁੱਧ ਵਲੋਂ ਤਾਂ ਬਕਰੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਨਿਘਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਦੋ ਸੇਰ ਦੁਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਊ ਦਾ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਮਗਰ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਧਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਪਹਾੜੀਏ ਤੇ ਸਾਦ ਮੁਰਾਦੇ ਲੋਹਲੇ ਛੱਜ ਛੱਜ ਲੀਰੀਂ ਤੇ ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਸੁਹਲੇ ਗਾਉਂਦੇ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਚਮਕਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਟੂ ਤੇ ਘੋੜੇ ਬਿਖੜੇ ਰਸਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦੜ੍ਹਦੇ, ਭਾਰ ਢੋਂਦਿਆਂ ਟੀਟਣੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਰਾਤਬ ਖੋਰ ਅਰਾਕੀਆਂ ਤੋਂ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੈਰੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਵਖਾਉਣ ਦਾ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਬਹਾਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪੰਡਤ ਗੋਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਡਾ: ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ, ਤਰਨ ਸਿੰਘ ਵਹਿਮੀ, ਅਮਰ ਭਾਰਤੀ, ਸੰਤ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਦਾਨ ਸਿੰਘ, ਸੇਵਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਤੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਪੁਤਲੇ, ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸੰਤ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸਕੱਤਰ ਸ੍ਰ: ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਮੰਡੀ ਪੁਜ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ

ਸ: ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜਲੰਧਰ, ਸ: ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਦਿਲੀ ਵੀ ਕੁਲੂ ਆ ਮਿਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਮੰਡੀ ਦੇ ੪ ਨੌਜਵਾਨ ਮਾਹੀ ਨਾਲ ੪ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ,. ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਭਾਰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਠਾਇਆ।

ਕੁਲੂ ਕੋਈ ਇਕ ਸਾਤਾ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ। ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਵਾਦੀ, ਸਬਜ਼ਾਜ਼ਾਰ, ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਪਹਾੜੀਆਂ, ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਸੁਖਾਵੀਂ ਪੌਣ ਸਿਹਤ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਸਵੇਰ ਸਮੇਂ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਵਾਚਣਾ ਦੁਪਹਿਰ ਉਪ੍ਰੰਤ ਬਿਆਸੇ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈਚਾਰਾ! ਅਧ ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਜਲ-ਕਰੀੜਾ ਪਿਛੋਂ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਦਾ ਵਗਦੇ ਜਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਡੇ ਸਾਰੇ ਪੱਥਰ ਤੇ ਆਸਣ ਵਿਛਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਬਾਕੀ ਸਜਣਾਂ ਦਾ ਬਸਤਰ ਆਦਿ ਧੋ ਸਮਾਧੀਆਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਣਾ ਇਹੋ ਇਥੋਂ ਦਾ ਨਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਗੁਰੂਆਂ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਠੀਕ ਇਹੋ ਕੰਮ ਰਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗਾ ਖੁਆਣਾ ਪਿਆਣਾ, ਫਿਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਲ ਜੋੜਨਾ।

ਆਮ ਲੋਕ ਪਰਬਤ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਲੁਟਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤਗੜੇ ਹੋ ਕੇ ਲਗ ਪਏ, ਕੀ ਮਜਾਲ ਜੇ ੩॥ ਵਜਣ ਤੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀਂ ਲੇਟ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਵਾਜੇ ਤੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਉਂਗਲਾਂ ਫੇਰ :—"ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੇ ਲੋਇਣਾ, ਮਨ ਪ੍ਰੇਮ ਰਤੰਨਾ'— ਦੀ ਸੁਰ ਅਲਾਪ ਲੈਣੀ, ਉਡੀਕਣਾ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਜੰਗਲੀ-ਆਰਾਮ-ਘਰ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਤੰਬੂ ਸ਼ੰਬੂ ਪੁਟ ਦਿਤੇ। ਗਊ ਪਿੱਛਾਂ ਮੋੜ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਨਾਲੀ ਰਾਤ ਜਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ। ਮਨਾਲੀ ਨੂੰ ਤਕ ਤਾਂ 'ਵਹਿਮੀ' ਜੀ ਦੀਵਾਨੇ ਹੋ ਗਏ। ਇਕੋ ਸਾਹੇ ਰਟਨ ਕਰੀ ਜਾਣ-ਮੁਨਾਲੀ ਕਰਮਾ ਵਾਲੀ-ਮੁਨਾਲੀ ਕਰਮਾ ਵਾਲੀ। ਸਵੇਰ ਸਾਰ ਪੰਜ ਵਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ, ਹਜ਼ਰੀ

ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਜੈਕਾਰੇ ਛਡਦੀਆਂ ਰਾਹੁਲੇ ਵਾਸਤੇ ਬੱਸ ਤੇ ਜਾ ਸਵਾਰ ਹੋਈਆਂ, ਮਨਾਲੀ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਗਰ ਰਾਹਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਲ ਚੜ੍ਹਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੈਰ ਦਾ ਸਵਾਦ ਤਾਂ ਬਿਗਾਨੀ ਟੰਗੀਂ ਬਹੁਤਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਮਗਰ ਆਪਣੀ ਟੰਗੀਂ ਜ਼ਰਾ ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੇ ਦਇਆਲ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ੪੦ ਸੰਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਖੈਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪੈਦਲ, ਕੁਝ ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਠਿੱਲ ਪਏ। ਘੋੜੇ ਕਾਹਦੇ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਤਰ ਬੇਮੁਹਾਰ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਘੋੜੇ ਬੇ-ਲਗਾਮ ਬੇ-ਰਕਾਬ। ਪੰਡਤ ਜੀ ਦਾ ਘੋੜਾ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮਸਤਾਨਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਲਗਾ ਏਧਰ ਓਧਰ ਕੁਦਾੜੇ ਮਾਰਨ, ਪੰਡਤ ਜੀ ਹੌਸਲਾ ਛਡ ਦਿਤਾ ਹੇਠਾ ਉਤਰ ਆਏ, ਮੁੜ ਦੁਬਾਰਾ ਸਵਾਰ ਹੋਏ। ਸਗਤਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਸੂ: ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਬਕ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਆਖਦੇ ਸਨ :—'ਪੈਰ ਨੂੰ ਪੈਰ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰਖੋ।'

ਮੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪੈਦਲ ਸੰਗਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਮੜੀ ਤਕ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ਜੀ ਉਕਾ ਹੀ ਦਿਲ ਛਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਖਣ ਲਗ ਪਏ :—'ਮੈਂ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ ਦੀ ਮੋਟਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹੀ ਰਹਾਂਗਾ।' ਮਗਰ ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿਘ ਜੀ ਹਰ ਮਿਸਾਲੇ ਪਿਪਲਾ ਮੂਲ ਸਨ। ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੋਲੀ ਦਿਤੀ ਪੰਡਤ ਜੀ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਰਸਾਤੀ ਬੂਟ ਪਹਿਨ ਲਏ ਬੇ-ਲਗਾਮੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਅਗਵਾਈ ਆਰੰਭੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੜੀ ਹੌਲੀ ਜੇਹੀ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮਗਰ ਬਲ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਬਲਵਾਨ ਹਨ। ਘੋੜੇ ਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਛਡ ਪ੍ਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਾਂਗੂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਹੀ ਲਗਦੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ। ਉਸ ਪਹਾੜੀ ਤੇ

ਉਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਟਾਂਗ ਪੁਜ ਗਏ। ਮਗਰ ਅਸਾਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਥਾ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਈ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਰੋਟਾਂਗ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਜੀ, ਪਿਸਤਾ, ਸੌਂਗੀ, ਖਾਜਾ ਤੇ ਛੁਹਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗਫੇ ਲਵਾਉਣੇ ਆਰੰਭ ਦਿਤੇ ਤੇ ਕਈ ਢਿਲਕਿਆਂ ਮੂੰਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕਹਿਣ ਲਗੇ—'ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਏਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰੋਟਾਂਗ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ, ਏਥੇ ਆ ਕੇ ਟੰਗਾਂ ਰੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।' ਪਕੇਰੀ ਉਮਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਕੇਰਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਸਨ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਅਗੋਂ ਸਭ ਠੀਕ ਦਾ ਉਤਰ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਭਲਾ ਜਦ ਮਾਲਿਕ ਬਰਦੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖੇ ਤਾਂ ਬਰਦੇ ਨੂੰ ਥਕੇਵਾਂ ਕਾਹਦਾ ? ਵੈਸੇ ਰੋਟਾਂਗ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਗਰ ਤਟ ਤੋਂ ੧੩੦੫੦ ਫੁਟ ਉਚੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਮਾਮੂਲੀ ਜਹੇ ਹੋਟਲ ਹਨ। ਹੋਟਲਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਚੁਫੇਰੇ ਨਜ਼ਰ ਮਸਤਾਨੀ ਹੋਈ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ਸਜੇ, ਖਬੇ, ਅਗੇ, ਪਿਛੇ, ਹੇਠਾਂ, ਉਪਰ, ਸਬ ਬਰਫ ਹੀ ਬਰਫ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੁਪਹਿਰ ਪਿਛੋਂ ਪ੍ਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦੀ ਪੌਣ ਸੈਲਾਨੀ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਪਾਂਧੀ ਠਠੰਬਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਕਈ ਅਲੂੜਾਂ ਡਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਓਥੇ ਪੈਰ ਧਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੈ। ਫੁਲ ਬੂਟ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਰਸੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ, ਸੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਛਤਰੀ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਵਹਿਮੀ ਜੀ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹਾ ਤੇ ਵਿੱਸ ਗਏ ਮੁਨਾਲੀਓਂ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਪਰ ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਤੇ ਡੋਰੀ ਰੱਖ ਵਗੇ ਗਏ। ਇਥੇ ਅਗੇ ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕੁਝ ਸੱਜਣ, ਵਿਚਾਲੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ, ਫਾਡੀ ਮੈਂ ਤੇ ਸੂ: ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸੂ: ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਡੇਢ ਮੀਲ ਬਰਫ ਤੇ ਚਲੇ, ਘੋੜੇ ਤਾਂ ਵਾਹੋਦਾਹ ਖਹਿੰਦੇ ਟੀਟਣੇ ਮਾਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਗਰ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਿਚਾਰਾ ਤਾਂ ਤਿਲਕ ਤਿਲਕ ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰ ਰਹਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਸੂ: ਸਾਧ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਿਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬਾਜੀ ਮਾਰਨੋਂ ਸੰਕੋਚ ਨ ਕੀਤੀ

ਪਤਲੂਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰੀ ਜਰਸੀ ਦਾ ਨੀਮ-ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੋ ਗ਼ਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਠੰਢੀਆਂ ਮਿਠੀਆਂ ਬਰਫਾਂ ਦਾ ਸਵਾਦ ਚਖਿਆ। ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ 'ਦੜ ਵਟ ਜ਼ਮਾਨਾ ਕਟ' ਜੇ ਉਖਲੀ ਸਿਰ ਦਿਤਾ ਏ ਤਾਂ ਦੋ ਚਾਰ ਸੱਟਾਂ ਵਧ ਕੀ ਤੇ ਘਟ ਕੀ ?

ਸ਼ੁਕਰ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੇ ੪ ਮੀਲ ਦੀ ਉਤਰਾਈ ਉਤਰੀ। ਲੱਤਾਂ ਚੀਕੂ ਚੀਕੂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਬਿਆਸਾ ਰਾਮ ਸਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਚੰਦਰ ਨਦੀ ਆ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾਈ, ਪਹਾੜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅੱਧ ਮੀਲ ਗਏ ਹੋਵਾਂਗੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸੰਤ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਨਿਤਨੇਮ ਅਰੰਭਿਆ ਤੇ ਵਹਿਮੀ ਜੀ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਲੇਖਕ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਸਾਰ ਸਮਾਧੀਆਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠੇ। ਜੁੜਨਾਂ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ, ਪਾਸਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੇਕ ਆ ਰਹਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਾਂ ਊਂਘ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਮਗਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਧਰਮ ਪੁਤਰੀ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਪਿਆਰ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਜੇ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਮੋਢਿਓਂ ਫੜ ਹਿਲਾਇਆ ਨਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਨਿਤਨੇਮ ਵਿਚੇ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਸ਼ੀ ਫੁਟ ਰਿੜ੍ਹਦਿਆਂ ਥਲੇ ਜਾ ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਮਾਲਾ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਜ ਰਖੀ ਗਏ।

ਕੋਕਸਰ ਚੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਗਰ ਤਲ ਤੋਂ ੧੦੨੦੦ ਫੁਟ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਟਾਂਗ ਤੋਂ ੩੦੦੦ ਫੁਟ ਹੇਠਾਂ ਏਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੰਗਲੇ ਹਨ। ਸ੍ਰ: ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜਾ ਕੇ ਬੰਗਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਸ੍ਰ: ਮਿਤ ਸਿੰਘ, ਪੰਡਤ ਜੀ, ਭਾਰਤੀ ਜੀ ਤੇ ਦਾਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਸਵਾਏ ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰੀਂ ਨਾ ਆਇਆ ਕੁਝ ਮੰਜਿਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਮੰਜਿਆਂ ਹੇਠਾਂ ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਵਲੇਟੀ ਗੁਛੂ ਮੁਛੂ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਏ। ਡਾ: ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਹਰ ਬਰਾਂਡੇ ਦੀ ਗੁਠੇ ਹੀ ਲਗੇ ਪਏ ਸਨ। ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬੁਖਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਵੇਖ ਰਹਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਡਾ: ਜੀ ਵੀ ਪੂਰੇ ਹਜ਼ਰਤ ਨਿਕਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ

ਕੌੜੀਆਂ ਕੁਸੈਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇਂਦੇ ਹਨ, ਆਪ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਦੁਧ ਦਾ ਸਤ ਪਾ ਨਿੱਬੂ ਨਿਚੋੜ ਬੁਖਾਰ ਨੂੰ ਝਾਂਸਾ ਦੇ ਗਏ। ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਸਨ ਸਵੇਰੇ ਇਕ ਵਜੇ ਤੋਂ ਜਾਗੇ, ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਪੈਦਲ ੧੦ ਮੀਲ ਪੈਂਡਾ ਫਿਰ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਕਾਰ ਲਈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਐਕਸ. ਈ. ਐਨ. ਸਾਹਿਬ ਬੜੇ ਦਿਆਲੂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੈਸਟ ਰੂਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦਫਤਰ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਸੌਂਪ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਰਜਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕੇ। ਦੁਧ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਲੈਣਾ ਸੀ, ਦੁਧ ਦੇ ਸਤ ਦੇ ਚਾਹਟੇ ਬਣਾ ਬਣਾ ਖੂਬ ਗਹਿਰੇ ਗਫੇ ਲਾਏ ਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਤਾਣ ਸੌਂ ਗਏ।

ਇਹ ਸੈਲਾਨੀ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਾਲਾ ! ਅੱਜ ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਨਾ ਹੀ ਨਿਕਲੇ, ਮਗਰ ਧੰਨ ਹਨ ਗੁਰਾਵਤਾਰ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ। ਤਿੰਨ ਨਹੀਂ ਵਜੇ ਹੋਣੇ ਕਿ ਵਾਰੇ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਇਆ। ਸੰਤ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਰਮ ਜਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਵਾਰੇ ਉਪ੍ਰੰਤ ਲੰਗਰ ਛਕਿਆ ਤੇ ਕੀਲੰਗ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਿਆ। ਕੀਲੰਗ ਕੱਕਸਰ ਤੋਂ ੨੭ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਇਕ ਜੀਪ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਇਆ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅਧਿਆਂ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਿਆ।

ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ੨ ਰੁਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੇਟੂ ਨੂੰ ਲੀਚੀਆਂ ਖੁਰ-ਮਾਨੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਭੁਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੱਪੀ ਗਪੌੜ ਸੰਖ ਵਜਾ ਵਜਾ ਮਨ ਰਾਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਗਰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚਰਨ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੇ, ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਆ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾਂ ਹੈ। ਖੈਰ ਸਾਡੀ ਜੀਪ ਚੰਦਰ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੰਢੇ ਪੈਂਡੇ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਲਗ ਪਈ। ਅਸੀਂ ਖੱਡਾਂ ਤੇ ਪਾਗਲ ਨਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲੰਘਦੇ ਚੰਦਰ ਦੇ ਭਾਗਾ ਦੇ ਮੇਲ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪੁਜ ਗਏ। ਥਾਨ ਬੜਾ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ

ਇਹ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਇਕਠੀਆਂ ਹੋ ਵਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕਲ ਭਾਊ ਨਾਲ ਭਾਊ ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਗੇ ਅਸੀਂ ਰੁਖਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਉਸ ਬਸਤੀ ਤੇ ਪੁਜ ਗਏ, ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ, ਜਿਥੇ ਪੁਜਣ ਵਾਸਤੇ, ਇਸ ਮਾਹੀ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੇ ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇਣ ਗਏ ਸਨ, ਤਿਵੇਂ ਵਿਛੜੀ ਕੂੰਜ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਰਸ ਦੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨ ਹਿਤ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੌਤਕ ਰਚਿਆ ਸੀ।

ਕਲਿੰਗ ਇਕ ਸਬ ਡਵੀਜ਼ਨ ਹੈ। ਇਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਰਸਰੀ ਹੈ, ਇਕ ਦਸਤਕਾਰੀ ਦਾ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਹੈ ਇਥੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ ਰੰਗਣ, ਕਤਣ ਤੇ ਬੁਣਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਬਰਫ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਫੁਟਾਂ ਦੀ ਫੁਟ ਪੈ ਜਾਵੇ ਮਗਰ ਮੀਂਹ ਵਲੋਂ ਸਿਰਸਾ ਹੀ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਇਕ ਗਭਰੂ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲਾਲ ਚੀਰਾ, ਤੇੜ ਪਤਲੂਨ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਧੀਆਂ ਪੱਗਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਕ ਕੇ ਚਕ੍ਰਿਤ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਚਿਟ ਕਪੜੀਏ ਕਿਥੋਂ ਆ ਗਏ। ਮਗਰ ਸਾਨੂੰ ਵੇਖਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਨਰਕੋਂ ਕਢਣ ਦਾ ਪਰ-ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮਗਰ ਮੁੜ ਸਮੇਂ ਨੇ ਧਕ ਕੇ ਉਸੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਥੋਂ, ਜੀਆ ਦਾਨ—ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਧਰੂਇਆ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਰੇਮ ਹੰਝ ਵਹੀਰਾਂ ਘਤ ਟੁਰੇ। ਤੇ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ—ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਜੀ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਓ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗਏ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੇ ਠਰੰਮੇ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ :—

'ਕਾਕਾ। ਮਾਸ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ?'

'ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ ਗਿਆ ਹਾਂ ਸਰਦੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਹਨ। ਖਾਏ ਬਿਨਾਂ ਜੀਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜਾਪਦਾ ਏ।'

'ਤੇਰੇ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਤੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਗ ਪਿਆ ਏਂ।' ਪਰ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਸਹਿਜੇ ਕਿਹਾ, ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਛਡ ਦੇ।' 'ਸਤਿਬਚਨ। ਪਰ ਚਰਨ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਓ।'

ਇਹ ਕਹਿ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਟੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਲ ਟੁਰ ਪਏ।

ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਸਿਖਣੀ, ਬੀਬੀ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ, ਪੁਤਰੀ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਨੇ ਸੋ ਸੁਣੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਚਾਰੀ ਬੌਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਹੰਝੂਆਂ ਨੇ ਵੇਖਣ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਇਕ ਨੀਲੀ ਜੇਹੀ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾਉਣ ਲਗ ਪਈ ! ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਹ ਚਾਦਰ ਪਰੇ ਕਰ, ਇਕ ਸਾਦੇ ਕਪੜੇ ਤੇ ਸ਼ਸ਼ੋਭਤ ਹੋ ਗਏ। ਬੀਬੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਖੁਸ਼ੀ ਸੋਮਾ ਫਟਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਹੋ ਵਹਿਣ ਲਗ ਪਿਆ ! ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਧਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭੇਟਾ ਰਖੀ ਤੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ।

'ਪਿਛਲੇ ਔਗਣ ਬਖਸ਼ੋ, ਅਗੇ ਤੇ ਮਾਰਗ ਪਾਵੋ।'

'ਕਾਕਾ ! ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ। ਅਗੋਂ ਨਾ ਖਾਈਂ।'

ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮੇਰਾ (੧੯੫੮) ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਨੰਦ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਿਛੜਨ ਕਰਕੇ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁਲ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ।

'ਭਜਨ ਪੁਛਿਆ ਹੋਇਆ ?'

'ਨਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ'

ਮਗਰ ਬੀਬੀ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਲਾਗਿਓਂ ਬੋਲ ਉਠੀ, ਜੀ ਪੁਛਿਆ ਹੋਇਆ ਨੇ, ਅਨੰਦ ਵੇਲੇ ਜੁ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ 'ਜੀ ਹਾਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।'

'ਚੰਗਾ ਫਿਰ ਤਗੜਾ ਹੋ, ਮਾਲਾ ਫੇਰਿਆ ਕਰ, ਇਹ ਭਜਨ ਹੀ ਇਸ ਜੁਗ ਵਿਚ ਸਭ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਇਲਾਜ ਹੈ।'

'ਤੁਸੀਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ।'

'ਤੂੰ ਤਗੜਾ ਹੋ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਨਗੇ।'

'ਬੀਬੀ ! ਚੂੜੀਦਾਰ ਸੁਥਣ ਹੈ ਈ ?'

'ਹਾਂ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ !' ਬੀਬੀ ਨੇ ਅਥਰੂ ਪੂੰਝਦਿਆਂ ਕਿਹਾ !

'ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਏਂ ?'

'ਹਾਂ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੋ !'

'ਅਰਦਾਸ ਆਉਂਦੀ ਆ ?'

'ਜੀ ਗੁਟਕਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ?'

'ਪੰਡਤ ਜੀ ! ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਸਚੇਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਿਖ ਦਿਉ।' ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਗੁਟਕੇ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। 'ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਸੁੱਚ, ਸੋਧ, ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਿਤਾ ਚਲਾਏ।'

ਜਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰ ਕੌਰ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਠਲਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਕੂੰਜ ਵਾਂਗ ਕੁਰਲਾ ਉਠੀ। ਭਰਿਆ ਦਿਲ ਉਛਾਲਾ ਮਾਰ ਬਾਹਰ ਵਹਿ ਟੁਰਿਆ। ਬੋਲੀ ਜਾਵੇ, ਤੁਸੀਂ ਧੰਨ ਹੋ ਮੈਂ ਗਰੀਬਨੀਂ ਖਾਤਰ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਨ ਵਾਲੇ ! ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਦਾਤਿਓ ! ਤੁਸੀਂ ਧੰਨ ਹੋ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਅਗ ਤੇ ਸੀਤਲ ਜਲ ਪਾਣ ਵਾਲੇਂ। ਕਈ ਰਾਤਾਂ ਤੋਂ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦੀ। ਦਿਨੇ ਵੀ ਚੈਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਦ ਤੋਂ ਇਹ ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਗ ਪਏ, ਮਨ ਵਿਚ ਹੌਲ ਉਠਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅਰਜ਼ਾਂ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ !

ਮਾਪਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੜ ਲਾਇਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਤਰ ਘਰ ਛਡਿਆ । ਇਹ ਹੰਸਾਂ ਨੂੰ ਛਡ ਕਾਵਾਂ, ਵਿਚ ਜਾ ਰਲੇ । ਹੁਣ ਕਿਧਰ ਜਾਵਾਂ ? ਕੀ ਕਰਾਂ ? ਕਿਥੇ ਮਰਾਂ ? ਮਾਪੇ ਨਾ ਸਹੁਰੇ ਕਿਦੇ ਅਗੇ ਦਿਲ ਦੀ ਹਵਾੜ ਕਢਾਂ ? ਦੇਸੋਂ ਪਰਦੇਸ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੋਦੜੀਆਂ ਕਰਦਾ ਸਾਂ । ਸੁਖਣਾਂ ਸੁਖਦੀ ਸਾਂ । ਮੁੜ ਔਸੀਆਂ ਪਾਂਦੀ ਸਾਂ । ਕਾਂ ਵੀ ਉਡਾਂਦੀ ਸਾਂ । ਫਿਰ ਸੋਚਦੀ ਸਾਂ । ਇਹ ਕਲਿਜੁਗ ਏ । ਇਥੇ ਕਿਸ ਆਉਣਾ ਏ ! ਕਿਥੇ ਸ੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਕਿਥੇ ਇਹ ਲੌਹਲਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਪਰਬਤ ਨਾਲੇ । ਉਹ ਸਮੇਂ ਬੀਤ ਗਏ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਭਗਤਾਂ, ਖਾਤਰ ਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਮਨੋਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਮੈਂ ਕੀਰਨੇ ਪਾਂਦੀ ਵਿਚੇ ਸੜ ਮਰਾਂਗੀ । ਪਰ ਨਹੀਂ । ਵਾਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਸਚਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ! ਤੂੰ ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ ਸੱਚਾ ਅਵਤਾਰ ! ਤੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਤੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜਾਨਣਹਾਰ ! ਤੂੰ ਪਥਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਪਹੁੰਚਾਣ ਵਾਲਾ । ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਉਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਤ੍ਰੇਤੇ ਵਿਚ ਪਥਰ ਅਹਿਲਿਆ ਨੂੰ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ! ਤੂੰ ਉਹੀ ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਕੁਰਲਾਂਦੀ ਦਰੋਪਦੀ ਦੀ ਸਭਾਂ ਵਿਚ ਲਾਜ ਰਖੀ ਸੀ : ਤੂੰ ਉਹੀ ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਵੀਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੈਣ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਤੇ ਕੂਹ ਕਾਫਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਆ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਤੁਸੀਂ ਉਹੋ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਹੋ, ਜਿਨਾਂ ਰਥਤ ਟੱਪ ਮਾਈ ਭਾਗ ਭਰੀ ਦਾ ਲਗੂਣਾ ਖੱਦਰ ਦਾ ਚੋਲਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ! ਤੁਸੀਂ ਉਹੀ ਹੋ ਜਿਹੜੇ ਭਾਰੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਨੂੰ ਛਡ ਛਡਾ ਮਾਈ ਦਾਨੀ ਦੀਆਂ ਅਖਾਂ ਠਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ । ਤੁਸੀਂ ਧੰਨ ਹੋ ! ਤੁਹਾਡੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ! ਤੁਸੀਂ ਬੇਅੰਤ ਹੋ ! ਤੁਸੀਂ ਬੇਅੰਤ ਹੋ ; ਤੁਸੀਂ ਬੇਅੰਤ ਹੋ, ਕਹਿੰਦੀ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਢਹਿ ਪਈ ।

ਜਿਹਬਾ ਏਕ ਉਸਤਤਿ ਅਨੇਕ ।
ਸਤਿਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਬਿਬੇਕ ।
ਕਾਹੂ ਬੋਲ ਨਾ ਪਹੁਚਤ ਪ੍ਰਾਨੀ ।
ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਪ੍ਰਭ ਨਿਰਬਾਨੀ ।
ਨਿਰਹਾਰ ਨਿਰਵੈਰ ਸੁਖਦਾਈ ।
ਤਾਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਨੈ ਨਾ ਪਾਈ ।
ਅਨਿਕ ਭਗਤ ਬੰਦਨ ਨਿਤ ਕਰਹਿ ।
ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਸਿਮਰਹਿ ।
ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨੇ ।
ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪਨੇ ।। ੫੫

ਬੇਅੰਤ ਲੀਲਾ

ਲੇਖਕ : ਮਾਸਟਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ : ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗਤ ਰਾਣੀਆਂ

ਅਵਸਰ : ਹੋਲਾ ਮੱਹਲਾ

ਮਿਤੀ ੧੯ ਫਗਣ ਤੋਂ ੨੨ ਫਗਣ ਸੰਮਤ ੨੦੩੬

੧ ਤੋਂ ੫ ਮਾਰਚ ੧੯੯੦ ਈ: